

DOI 10.31558/2519-2949.2026.2.7

УДК 347.965.5:343.161:342.9

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2822-2268>

Ягунов Д. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДЕКЛАРАТИВНІСТЬ РІВНОСТІ СТОРІН ТА ІНДЕКС ПУНІТИВНОСТІ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ ПРАКТИК ЩОДО АДВОКАТІВ, ПРОКУРОРІВ І СЛІДЧИХ В УКРАЇНІ

У статті здійснено перше в Україні порівняльне емпіричне дослідження дисциплінарних практик щодо трьох ключових суб'єктів кримінального провадження – адвокатів, прокурорів та слідчих Національної поліції. Дослідження ґрунтується на первинних офіційних статистичних даних, отриманих безпосередньо від органів дисциплінарної юрисдикції: регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА), Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП), Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України – шляхом направлення запитів про надання публічної інформації у березні–квітні 2026 року. Вихідна гіпотеза дослідження полягає в тому, що система дисциплінарної відповідальності в Україні функціонує принципово по-різному щодо адвокатів, прокурорів і слідчих, зокрема: ризик притягнення адвоката до відповідальності є структурно вищим, а структура застосованих до нього стягнень – суттєво суворішою порівняно зі стягненнями щодо представників сторони обвинувачення. Аналіз охоплює шестирічний масив (2020–2025 рр.) і базується на трьох аналітичних інструментах: відносному показнику ризику (відсоток притягнутих від загального облікового складу), структурному розподілі стягнень за ступенем тяжкості та синтетичному індексі пунітивності (жорсткості) дисциплінарної практики. Встановлено глибоку структурну асиметрію: щонайменше дві третини слідчих і прокурорів у дисциплінарних провадженнях отримують максимум попередження або догану, тоді як понад дві третини адвокатів зазнають суворіших санкцій – зупинення або позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю. Виявлено, що регіональні КДКА функціонують за принципово різними санкційними моделями: від структурно каральної (Київська, Одеська) до превентивно-виховної (Івано-Франківська). КДКП, попри формальну незалежність, відтворює модель корпоративного захисту з конверсійним коефіцієнтом «скарга → стягнення» менше 10%. Дисциплінарна практика НПУ характеризується «м'яким ядром»: близько 90% стягнень щодо слідчих — зауваження або догана. Доведено, що принцип рівності сторін (*equality of arms*) у вітчизняному кримінальному провадженні залишається декларативним: адвокат, який зазнає дисциплінарного тиску, ризикує професійною долею, тоді як слідчий за ту саму міру вини – як правило, лише формальним зауваженням. Окремо задокументовано небажання більшості органів адвокатського самоврядування надавати публічну інформацію про власну дисциплінарну практику на відміну від органів прокуратури та поліції. Сформульовано рекомендації щодо реформування інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів: забезпечення реальної змагальності в дисциплінарному процесі, запровадження публічних електронних реєстрів, розроблення єдиних методологічних стандартів вибору між санкціями та систематичний публічний моніторинг дисциплінарної практики за уніфікованими індикаторами.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність, адвокатура, адвокат, прокурор, слідчий, дізнавач, поліція, прокуратура, рівність сторін; кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, КДКП, Національна поліція України, Офіс Генерального прокурора, індекс пунітивності, дисциплінарна практика, кримінальне провадження, правова асиметрія, порівняльний аналіз.

Вступ: рівність сторін між нормою та реальністю

У чинному законодавстві України закріплена ідея про рівність сторін кримінального провадження. Прокурори, слідчі та інші представники сторони обвинувачення, з одного боку, та адвокати – представники сторони захисту, з іншого, формально наділені порівнянними правами, можливостями та гарантіями незалежності від незаконного впливу. Як у юридичній доктрині, так і в публічному дискурсі сформувалася ідея, що *equality of arms* – рівність зброї між обвинуваченням і захистом є не лише конвенційним стандартом (ст. 6 ЄКПЛ), але й реальним принципом організації

вітчизняного судочинства.

Проте між декларацією та реальністю існує системний розрив, природу якого вкрай складно виявити шляхом суто нормативного (догматичного) аналізу. Порівняння законодавчих конструкцій може переконливо продемонструвати формальну тотожність правового статусу, водночас не розкриваючи жодних відомостей про те, як ці конструкції функціонують у практичній площині і, особливо, наскільки різним є тиск на адвоката та слідчого (прокурора) через інструменти дисциплінарної відповідальності.

Саме ця практична асиметрія є центральним об'єктом представленого дослідження.

Вихідна **гіпотеза** полягає в тому, що система дисциплінарної відповідальності в Україні функціонує принципово по-різному щодо трьох ключових акторів кримінального провадження: адвокатів, прокурорів та слідчих поліції. Зокрема, ми припускаємо, що: **(а)** ризик притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є структурно вищим, ніж аналогічний ризик для прокурора або слідчого; **(б)** структура дисциплінарних стягнень, застосовуваних до адвокатів, є суттєво суворішою порівняно зі стягненнями, що накладаються на прокурорів і слідчих.

Перевірка цієї гіпотези здійснюється не шляхом теоретичного моделювання, а на підставі офіційних статистичних даних, отриманих безпосередньо від різних національних органів дисциплінарної юрисдикції. Саме емпіричний характер дослідження є його ключовою методологічною особливістю та головним елементом наукової новизни: у вітчизняній юриспруденції до цього часу не здійснювалося систематизованого порівняльного дослідження дисциплінарних практик щодо зазначених трьох категорій суб'єктів у спільній аналітичній рамці та на підставі первинних офіційних джерел.

Цим зумовлена і принципова позиція автора щодо методу: ілюзорна теоретизація не лише не просуває наукового пошуку, але й нерідко шкодить йому, затуманюючи реальні асиметрії красиво сформульованими нормативними конструкціями. Тому запропонований аналіз є суто прагматичним: він виходить із публічно задокументованих фактів і намагається виявити за ними реальні закономірності функціонування правової системи.

Наукові завдання та новизна дослідження

Представлене дослідження ставить перед собою п'ять взаємопов'язаних наукових завдань.

Перше завдання – емпіричний аналіз дисциплінарної практики щодо слідчих та дізнавачів Національної поліції України (НПУ) за 2020–2025 роки. Завдання полягає у виявленні динаміки загальної кількості стягнень, структури застосованих заходів за ступенем тяжкості та порівняльного ризику дисциплінарного переслідування відповідно до облікового складу.

Друге завдання – аналіз дисциплінарної практики органів прокуратури: як Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП) та Офісу Генерального прокурора (ОГП), так і кадрових комісій перехідного періоду 2020–2021 рр.

Третє завдання – аналіз дисциплінарної практики регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА) тих областей, що надали відповідні дані на запити про публічну інформацію, із виявленням регіональних відмінностей і спільних закономірностей.

Четверте завдання – побудова порівняльної аналітичної рамки для зіставлення дисциплінарних практик щодо трьох категорій суб'єктів: адвокатів, прокурорів та слідчих поліції. Ключові порівняльні індикатори: (а) відсоток притягнутих до відповідальності від загального облікового складу; (б) розподіл стягнень за ступенем тяжкості; (в) індекс пунітивності (суворості) дисциплінарних практик.

П'яте завдання – формулювання обґрунтованих висновків щодо реального стану принципу рівності сторін у кримінальному провадженні крізь призму дисциплінарної асиметрії, а також розроблення практичних рекомендацій щодо реформування інституту дисциплінарної відповідальності адвокатів.

Наукова новизна

Наукова новизна дослідження визначається кількома ключовими параметрами.

По-перше, це перше в Україні порівняльне дослідження дисциплінарних практик щодо адвокатів, прокурорів та слідчих, що базується на первинних офіційних даних, а не на нормативному аналізі чи узагальненій судовій практиці.

По-друге, вперше в Україні застосовується концепція індексу пунітивності (суворості) дисциплінарних практик як кількісного показника, що дозволяє порівнювати дисциплінарні режими різних професійних груп незалежно від відмінностей у структурі санкційних шкал.

По-третє, дослідження охоплює шестирічний масив (2020–2025 рр.), що включає як довоєнний,

так і воєнний контексти, дозволяючи виявити вплив збройного конфлікту на функціонування дисциплінарних систем.

По-четверте, вперше систематизовано задокументовані факти відмови органів адвокатського самоврядування надавати публічну інформацію про власну дисциплінарну практику в умовах, коли порівнянні за природою органи виконавчої влади таку інформацію надали у повному обсязі.

Джерела дослідження

Емпіричну основу дослідження складають офіційні відповіді на запити про надання публічної інформації, подані у березні–квітні 2026 року відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011. Усього було охоплено понад двадцять адресатів – органів дисциплінарної юрисдикції щодо адвокатів, прокурорів та слідчих. Нижче систематизовано отримані документальні джерела.

Щодо прокурорів отримано дві офіційні відповіді від різних органів з різним колом компетенції.

Джерело 1. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів (КДКП). Відповідь від 27.03.2026 (вих. № 07/3-1014вих-26). Документ містить статистичні дані про дисциплінарні провадження за період 2021–2025 років: загальну кількість притягнутих до дисциплінарної відповідальності та розбивку за видами стягнень (догана; заборона строком до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду; звільнення з посади), а також кількість закритих проваджень без накладення стягнення. Відомості за 2020 рік та 8 місяців 2021 року не надаються, оскільки відповідно до Закону № 113-IX від 19.09.2019 діяльність КДКП була зупинена до 01.09.2021.

Джерело 2. Офіс Генерального прокурора (ОГП). Відповідь від 27.03.2026 (вих. № 30/3-442вих-26). Документ містить дані про фактичну чисельність прокурорів у 2020–2025 рр. із розбивкою за рівнями прокуратури (Офіс Генерального прокурора, обласні, окружні прокуратури), а також відомості про дисциплінарні стягнення, накладені за наказами Генерального прокурора та керівників обласних прокуратур у 2020–2025 рр., та дисциплінарні рішення кадрової комісії у 2020–2021 рр. (перехідний реформаційний період).

Запити надсилалися до всіх двадцяти семи регіональних КДКА, ВКДКА та НААУ. Відповіді з фактичними статистичними даними надійшли від дев'яти КДКА. Решта органів або не відповіли у встановлений строк, або надали відмову, або повідомили про відсутність запитуваного обліку. Нижче наведено перелік органів, що надали дані.

Джерело 3. КДКА Одеської області. Відповідь від 24.03.2026 (вих. № 374/0/9-26). Містить дані про кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності дисциплінарною палатою КДКА, та структуру застосованих стягнень (попередження, зупинення права, позбавлення права) за 2020–2025 рр.

Джерело 4. КДКА Закарпатської області. Відповідь від 26.03.2026 (вих. № 40/26). Надано таблицю за 2020–2025 рр. із кількістю притягнутих, а також розбивкою за попередженнями, зупиненнями та позбавленнями.

Джерело 5. КДКА Івано-Франківської області. Відповідь від 26 березня 2026 р. (вих. № 40). Містить поіменний перелік дисциплінарних рішень із зазначенням видів стягнень за роками (2020–2024) та повідомлення про те, що у 2025 р. дисциплінарна палата засідань не проводила через відсутність кворуму.

Джерело 6. КДКА м. Києва. Відповідь від 27.03.2026 (вих. № 02/125-26). Містить дані про кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності, за роками з розбивкою за попередженнями, зупиненнями та позбавленнями (2020–2021), а також роз'яснення щодо інституційної кризи комісії починаючи з 28.01.2022 (рішення РАУ № 5) – комісія визнана несформованою та позбавленою повноважень.

Джерело 7. КДКА Київської області. Відповідь від 15.04.2026 (вих. № 508). Надано дані про 253 адвокати, притягнутих до відповідальності за 2020–2025 рр., із розбивкою за видами стягнень по кожному року, а також зведена статистична довідка дисциплінарної палати.

Джерело 8. КДКА Кіровоградської області. Відповідь від 08.04.2026 (вих. № 85). Надано повну таблицю за 2020–2025 рр.: загальна кількість притягнутих (49), розбивка за роками та видами стягнень (попередження, зупинення, позбавлення).

Джерело 9. КДКА Полтавської області. Відповідь від 27.03.2026 (вих. № 297/4-26). Надано дані про 306 рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності за 2020–2025 рр. з розбивкою за роками та видами стягнень (попередження, зупинення, позбавлення).

Джерело 10. КДКА Волинської області. Відповідь від 07.04.2026 (вих. № 416/26). Комісія повідомила, що не обліковує запитувану інформацію відповідно до своїх функціональних обов'язків, визначених ст. 50 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і тому надати відповідні дані не може.

Джерело 11. КДКА Житомирської області. Відповідь від 03.04.2026 (вих. № 50). Комісія повідомила, що не володіє даними про загальну чисельність адвокатів (п. 1 запиту), а статистика за типами дисциплінарних рішень ведеться відповідно до затвердженої форми звітності РАУ. Разом із тим орган відмовив у наданні детальної статистики, пославшись на рішення РАУ № 51 від 20.05.2023 та розпорядження Голови НААУ/РАУ № 91 від 12.06.2023, якими запроваджено обмеження доступу до статистичної інформації про діяльність органів адвокатського самоврядування в умовах воєнного стану.

Джерело 12. КДКА Одеської області (відповідь щодо компетенції ЄРАУ). Додатково до джерела 3, КДКА Одеської області роз'яснила, що не є розпорядником інформації про загальну чисельність адвокатів, включених до ЄРАУ, та переадресувала відповідну частину запиту до Ради адвокатів України.

Джерело 13. КДКА Тернопільської області. Відповідь від 16.04.2026 (вих. № 45). Документ надійшов через переадресацію запиту Національною асоціацією адвокатів України від 30.03.2026. Містить дані про кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності дисциплінарною палатою КДКА, та структуру застосованих стягнень (попередження, зупинення права, позбавлення права) за 2020–2025 рр. Загальна кількість притягнутих за аналізований період становить 45 адвокатів.

Дані про дисциплінарну практику щодо слідчих та дізнавачів НПУ отримано з офіційних публічних відповідей Головного управління НПУ на аналогічні запити, а також із публічної статистики, оприлюдненої НПУ на виконання вимог Закону про публічну інформацію. Зазначені джерела містять дані про загальну кількість стягнень за 2020–2025 рр. з розбивкою за семи видами дисциплінарних заходів (зауваження, догана, сувора догана, попередження про неповну службу відповідність, пониження у спеціальному званні, звільнення з посади, звільнення зі служби) та чисельність облікового складу слідчих (дізнавачів) за відповідні роки.

Окремого аналітичного значення набуває факт ненадання інформації рядом органів адвокатського самоврядування. Це ненадання є не лише методологічною перешкодою, але й самостійним емпіричним фактом, що характеризує ступінь відкритості та підзвітності органів адвокатського самоврядування. Нижче наведено основні патерни такої відмови.

Відмова з посиланням на воєнний стан (КДКА Житомирської, ряд інших КДКА). Рішення РАУ № 51 від 20.05.2023 та розпорядження № 91 від 12.06.2023 запровадили режим конфіденційності для статистичної інформації про органи адвокатського самоврядування під час дії воєнного стану. Застосування цього обмеження до агрегованих безособових статистичних даних про кількість дисциплінарних стягнень є дискусійним з правової точки зору, а зіставлення з відкритістю прокуратури та поліції робить його особливо показовим.

Відмова з посиланням на відсутність компетенції (КДКА Волинської області; КДКА Одеської області в частині чисельності ЄРАУ). Формально правомірна відповідь, однак у сукупності з відсутністю переадресації до належного розпорядника фактично зводиться до блокування інформаційного запиту.

Відмова з посиланням на відсутність обліку (ряд КДКА, що не відповіли). Твердження про відсутність відповідного статистичного обліку є проблематичним: якщо КДКА не веде обліку власних дисциплінарних рішень, це ставить під сумнів саму можливість здійснення ефективного самоврядного контролю.

Ненадання відповіді у строк (більшість КДКА). Відсутність відповіді від більшості з двадцяти семи регіональних КДКА означає, що повноцінне загальнонаціональне порівняльне дослідження дисциплінарних практик адвокатури на підставі офіційних даних залишається неможливим за нинішнього рівня інформаційної відкритості органів адвокатського самоврядування.

Методологія дослідження

Представлене дослідження базується на методі кількісного порівняльного аналізу інституційної статистики. Принципово важливим є те, що об'єктом аналізу є не нормативні моделі, а реально задокументовані результати функціонування дисциплінарних систем. Саме ця особливість відрізняє дане дослідження від переважної більшості вітчизняних робіт, присвячених дисциплінарній

відповідальності у правничих професіях.

Аналіз здійснюється на трьох рівнях:

Рівень 1: Динамічний аналіз – дослідження змін дисциплінарної активності у часовому вимірі (2020–2025 рр.) з виявленням тенденцій, аномалій та їх можливих інституційних пояснень;

Рівень 2: Структурний аналіз – дослідження розподілу стягнень за ступенем тяжкості у кожній з трьох груп суб'єктів та між ними;

Рівень 3: Порівняльний аналіз – зіставлення ризику дисциплінарного переслідування та інтенсивності санкцій між адвокатами, прокурорами та слідчими на підставі відносних показників (відсоток від облікового складу, індекс пунітивності).

У дослідженні використовуються такі аналітичні показники.

Абсолютна кількість дисциплінарних стягнень за рік та у сукупності за аналізований період – базовий дескриптивний показник, що відображає обсяг дисциплінарної активності.

Відсоток притягнутих до відповідальності від загального облікового складу – ключовий показник ризику, що дозволяє порівнювати дисциплінарні системи незалежно від абсолютної чисельності відповідних груп суб'єктів. Для адвокатів знаменник формується на підставі даних ЄРАУ; для прокурорів – на підставі відомчої статистики ОГП; для слідчих — на підставі даних НПУ про обліковий склад.

Структура стягнень за видами – питома вага кожного виду санкції у загальному масиві за рік та у кумулятивному підсумку. Для забезпечення порівнянності між різними санкційними шкалами (адвокатура – 3 рівні; прокуратура – 3 рівні; поліція – 7 рівнів) вводиться уніфікована триступенева класифікація: м'які стягнення (попередження / зауваження / догана), стягнення середньої тяжкості (зупинення права / заборона на просування) та серйозні стягнення (звільнення / позбавлення права).

Індекс пунітивності (ІП) дисциплінарної практики – синтетичний показник, що відображає якісну суворість дисциплінарного реагування незалежно від загального обсягу проваджень. У цьому дослідженні застосовується єдина уніфікована формула: $ІП = (n_{\text{середні}} \times 1 + n_{\text{серйозні}} \times 2) / (N \times 2)$, де $n_{\text{середні}}$ – кількість стягнень середньої тяжкості, $n_{\text{серйозні}}$ – кількість найтяжчих стягнень, N – загальна кількість стягнень. Теоретичне мінімальне значення індексу – 0 (всі стягнення є найм'якшими), максимальне – 1,0 (всі стягнення є найсуворішими). Ця формула застосовується однаково для адвокатів, прокурорів і слідчих із відповідним тристоронньо класифікованим масивом стягнень.

Коефіцієнт закриття без стягнення – там, де доступні відповідні дані (передусім для КДКП та ОГП), – відсоток проваджень, закритих без накладення дисциплінарного заходу. Цей показник є важливим для оцінки реальної «конверсії» порушень у санкції та порогу дисциплінарної активності.

Обмеження методу та застереження

При інтерпретації результатів необхідно враховувати низку методологічних обмежень.

Неповнота географічного охоплення щодо КДКА: Оскільки більшість регіональних КДКА не надали запитуваних даних, узагальнення щодо всієї адвокатури України є можливими лише в обмеженому обсязі. Дані тих КДКА, що відповіли, можуть не бути репрезентативними для всієї генеральної сукупності, хоча їхня географічна та демографічна різноманітність (великі міста, обласні центри, малі регіони) дещо пом'якшує це обмеження.

Різноманітність санкційних шкал між трьома дисциплінарними системами ускладнює пряме зіставлення. Наведена вище уніфікована триступенева класифікація є аналітичним інструментом, а не правовою категоризацією, і потребує обережності при інтерпретації.

Відсутність даних про первинні скарги не дозволяє відрізнити зміну дисциплінарної активності органу від зміни інтенсивності активності суб'єктів подання скарг. Ці два чинники можуть діяти в різних напрямках і не можуть бути розмежовані на підставі наявних агрегованих статистичних даних.

Вплив воєнного стану на дисциплінарну статистику є системним і не завжди передбачуваним у своїх наслідках: збройний конфлікт водночас і підвищує навантаження на всі три категорії суб'єктів, і знижує адміністративну спроможність дисциплінарних органів, і змінює характер порушень. Тому при інтерпретації динамічних даних 2022–2025 рр. необхідно розрізняти ефект реального стану дисципліни та ефект інституційної спроможності системи реагування.

Відмінності в обліку між різними органами: одні фіксують кількість осіб, притягнутих до відповідальності, інші – кількість рішень (стягнень). У випадках, коли одна особа протягом року притягалася до відповідальності двічі, ці підходи дадуть різні результати. Там, де відмінність в обліку є документально підтвердженою, це окремо застерігається в аналізі відповідних даних.

Структура подальшого дослідження

Стаття структурована таким чином. У першій умовній частині представлено аналіз дисциплінарної практики щодо слідчих та дізнавачів НПУ – найчисленнішої з трьох груп суб'єктів. Друга умовна частина присвячена дисциплінарній практиці органів прокуратури із урахуванням специфіки перехідного реформаційного контексту. Третя умовна частина містить регіональний аналіз дисциплінарних практик тих КДКА, що надали відповідні дані: Одеської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Тернопільської та Полтавської областей та м. Києва. Четверта умовна частина буде порівняльну аналітичну рамку та формулює підсумкові висновки і рекомендації.

Зупинення як «зброя вибору»: дисциплінарна практика КДКА Одеської області (2020–2025)

Дисциплінарна відповідальність адвокатів є одним із найбільш чутливих правових механізмів у системі кримінального судочинства. З одного боку, вона покликана підтримувати стандарти професійної поведінки та захищати клієнтів від неналежного представництва. З іншого – в умовах структурного дисбалансу між стороною захисту та стороною обвинувачення вона здатна перетворитися на інструмент системного тиску на адвокатський корпус, послаблюючи тим самим принцип рівності сторін, гарантований статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Представлений аналітичний огляд базується на офіційних статистичних даних, наданих КДКА Одеської області на запит від 22.03.2026 (відповідь вих. № 374/0/9-26 від 24.03.2026). Цей документ є першим публічно доступним систематизованим зрізом дисциплінарної практики Одеської КДКА за шість повних календарних років – від 1 січня 2020 року по 31 грудня 2025 року.

Методологічно аналіз структуровано за трьома ключовими вимірами: (1) динаміка кількості притягнутих до відповідальності адвокатів у часі; (2) порівняльна структура застосованих стягнень за видами; (3) індекс пунітивності дисциплінарної практики як синтетичний показник, що відображає не лише обсяг, а й якісний характер дисциплінарного реагування. Центральний аргумент статті полягає в тому, що домінування зупинення права є не випадковою статистичною закономірністю, а проявом системної каральної логіки, вбудованої у практику КДКА Одеської області.

За аналізований період дисциплінарна палата КДКА Одеської області притягнула до дисциплінарної відповідальності загалом 191 адвоката. Середньорічний показник — близько 32 осіб – є відносно стабільним, проте приховує суттєві міжрічні коливання, що відображають вплив зовнішніх (передусім воєнних) чинників на дисциплінарну практику.

Табл. 1.

Динаміка дисциплінарних проваджень КДКА Одеської області

Рік	Всього	Попередження	Зупинення	Позбавлення	% суворих стягнень
2020	39	7	30	2	82,1%
2021	36	7	16	13	80,6%
2022	47	6	41	0	87,2%
2023	25	13	11	1	48,0%
2024	20	10	9	1	50,0%
2025	24	9	13	2	62,5%
РАЗОМ	191	52	120	19	73,3%

Наведені дані виявляють кілька структурних закономірностей.

Перша і найбільш очевидна – це пікове значення 2022 року: 47 проваджень, що на 46,9% перевищує середньорічний показник. Аномальний сплеск 2022 року є прямим наслідком повномасштабного вторгнення: дезорієнтація адвокатського корпусу, вимушена зміна місць реєстрації та роботи, процесуальна пасивність за неможливості фізично виконувати свої зобов'язання – усе це неминуче спровокувало зростання кількості скарг клієнтів і, відповідно, відкриття дисциплінарних проваджень.

Водночас 2022 рік є унікальним і в структурному відношенні: жоден з 47 притягнутих того року адвокатів не отримав найжорсткішого стягнення – позбавлення права. Натомість 41 із 47 (87,2%) отримали зупинення. Ця диспропорція свідчить про те, що масовий сплеск 2022 року був спричинений переважно технічними порушеннями (неявка, процесуальна пасивність), реакцією на які стало механічне застосування зупинення – найзручнішого інструменту, що формально не є «остаточним», але фактично виводить адвоката з практики.

Після 2022 року спостерігається стійка тенденція до зниження: 25 проваджень у 2023-му, 20 у 2024-му, 24 у 2025-му. Попри цей спадний тренд, частка важких стягнень залишається структурно стабільною: 48–62,5% у 2023–2025 роках порівняно зі стабільно понад 80% у 2020–2022 роках. Такий розрив між довоєнним, воєнним і повоєнним показниками потребує подальшого дослідження.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено триступеневу градацію дисциплінарних стягнень: попередження (мінімальний рівень), зупинення права (середній рівень) та позбавлення права з виключенням з ЄРАУ (максимальний рівень). Передбачається, що вибір між цими заходами має ґрунтуватися на оцінці ступеня тяжкості проступку, ступеня вини, характеру наслідків та особи порушника.

Реальна практика КДКА Одеської області виявляє разючий дисбаланс між трьома санкціями.

Табл. 2.

Структура дисциплінарних стягнень КДКА Одеської області за видами

Вид стягнення	Кількість	Частка	Правова природа
Попередження	52	27,2%	Найм'якший захід – декларативна реакція
Зупинення права	120	62,8%	Обмежувальний захід – фактичне усунення
Позбавлення права	19	9,9%	Максимальний захід – виключення з ЄРАУ
РАЗОМ	191	100%	

Найбільш промовистим є домінування зупинення права: 120 із 191 стягнення (62,8%) – це не «золота середина» між м'якістю та жорсткістю, а фактична стандартна реакція КДКА на будь-яке порушення, незалежно від його характеру. Якщо виходити з нормативної логіки, середній захід має застосовуватися рідше за легкий – адже «більшість» порушень за своєю природою не сягають порогу, що вимагає відсторонення від практики. Однак статистика демонструє зворотне: зупинення застосовується вдвічі частіше за попередження.

Ця диспропорція набуває особливої гостроти у порівняльній перспективі. Попередження як вид стягнення у вітчизняній дисциплінарній практиці адвокатури виконує, судячи з наявних даних, роль формального реагування – воно видається переважно тоді, коли притягнення «взагалі» необхідне, але ніяк не обґрунтоване навіть відносно суворим заходом. Натомість зупинення перетворилося на «дефолтне» рішення: навіть у 2023 та 2024 роках, коли загальна кількість проваджень впала до мінімальних за аналізований період значень (25 і 20 відповідно), частка зупинень у загальному масиві залишалася значною (44% та 45%).

Окремої уваги заслуговує аномалія 2021 року: 13 позбавлень права із 36 проваджень (36,1%) – найвища частка за весь аналізований період. Це значення є в 3,6 раза вищим за середньостатистичний показник по всьому масиву (9,9%). Природа цієї аномалії потребує з'ясування через аналіз первинних матеріалів дисциплінарних проваджень, однак сам факт такого відхилення свідчить про відсутність стабільних, передбачуваних критеріїв вибору між санкціями.

Для синтетичної оцінки ступеня суворості дисциплінарної практики нами використовується індекс пунітивності (ІП) – єдиний для всього дослідження показник. Формула: $ІП = (n_{\text{середні}} \times 1 + n_{\text{серйозні}} \times 2) / (N \times 2)$, де $n_{\text{середні}}$ — кількість стягнень середньої тяжкості (зупинення права), $n_{\text{серйозні}}$ — кількість найтяжчих стягнень (позбавлення права), N — загальна кількість стягнень. Діапазон: від 0 (всі стягнення — попередження) до 1 (всі стягнення — позбавлення).

Середній індекс пунітивності за шість аналізованих років становить 0,39, що відповідає

нормативно очікуваному діапазону 0,3–0,5 для дисциплінарної системи, побудованої на принципах пропорційності. Це означає, що у середньорічному вимірі дисциплінарна практика КДКА Одеської області не є аномально жорсткою за цим синтетичним показником. Однак середнє значення маскує суттєву міжрічну варіативність, яка сама по собі є індикатором системної проблеми.

Табл. 3.

Індекс пунітивності КДКА Одеської області

	Всього	Попередж.	Зупинення права	Позбавл. права	Зважена сума	Макс. сума	ІІ
2020	39	7	30	2	34	78	0,44
2021	36	7	16	13	42	72	0,58
2022	47	6	41	0	41	94	0,44
2023	25	13	11	1	13	50	0,26
2024	20	10	9	1	11	40	0,28
2025	24	9	13	2	17	48	0,30
Середнє	—	—	—	—	—	—	0,39

Найвищий індекс зафіксовано у 2021 році – 0,58. Це значення пояснюється аномально високою часткою позбавлень права: 13 із 36 проваджень (36,1%) завершилися найжорсткішим заходом – найвищий показник за весь аналізований період. Індекс 0,58 є верхнім порогом «нормативно очікуваного» діапазону і свідчить про те, що у 2021 році дисциплінарна палата застосовувала санкційну шкалу в режимі помітно вищої каральності порівняно з довоєнним та воєнним роками. Природа цієї аномалії потребує з'ясування через аналіз первинних матеріалів проваджень – жоден публічний документ не пояснює, чому саме 2021 рік дав такий сплеск найсуворіших стягнень.

Найнижчі значення індексу зафіксовано у 2023–2024 роках (0,26 та 0,28 відповідно) – це пряме відображення зростання частки попереджень і скорочення позбавлень. Показово, що саме ці роки дали мінімальну кількість проваджень (25 і 20), однак структура стягнень стала помітно м'якшою. У 2025 році індекс дещо зріс (0,35) через збільшення частки зупинень. Розкид значень між мінімумом (0,26 у 2023 р.) та максимумом (0,58 у 2021 р.) є суттєвим – він свідчить про відсутність стабільних критеріїв вибору між санкціями.

Домінування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права не є статистичним артефактом – це структурна закономірність, що відтворюється протягом шести аналізованих років попри суттєві зміни загального обсягу проваджень. У 2020, 2021, 2022, 2025 роках зупинення було найчастіше застосованим стягненням з абсолютним відривом від інших видів. Лише у 2023–2024 роках попередження наблизилося до зупинення за кількістю – але так і не перевищило його.

Для розуміння того, чому саме зупинення права виконує функцію «дефолтного» стягнення, варто звернутися до порівняльного аналізу правових наслідків кожної з трьох санкцій.

Попередження є суто декларативним заходом: воно не позбавляє адвоката права практикувати і не несе жодних практичних наслідків, окрім запису в особовій справі. Позбавлення права – незворотний крок із виключенням з ЄРАУ, що автоматично ставить питання про правомірність застосування у всіх випадках, що не є очевидно грубими та навмисними порушеннями. Зупинення права посідає між ними «зручну» нішу: воно є достатньо суворим, щоб виглядати як реальне покарання, але формально «тимчасовим», що знімає психологічний і юридичний тягар незворотності. Саме ця позиційна «зручність» і робить його привабливим для органу, що прагне продемонструвати дисциплінарну активність, уникнувши при цьому ризику оскарження за надмірну суворість.

Подібна логіка добре відома у дослідженнях, коли автори описують феномен «*проміжних покарань*», що займають нішу між умовним звільненням і ув'язненням: вони набувають популярності не тому, що найкраще відповідають конкретним обставинам справи, а тому, що структурно зручні для органу, що їх застосовує. Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю функціонує за схожою логікою: це дисциплінарний «*середній шлях*», що систематично замінює і легкі (попередження), і

важкі (позбавлення) реакції.

Особливо наочною є ситуація 2022 року: жодного позбавлення за рекордної кількості проваджень і рекордній частці зупинень (87,2%). Масове відкриття справ, спровокованих воєнними обставинами, зустрілося з «готовим рішенням» – зупиненням права. Результатом стало масове відсторонення адвокатів від практики в найбільш складний для правосуддя воєнний рік, причому без диференціації за ступенем вини та наслідків.

Для оцінки значущості виявлених закономірностей необхідний порівняльний контекст. Аналізована практика КДКА Одеської області є одним із регіональних зрізів, що мають бути зіставлені із загальнонаціональними показниками по адвокатурі, а також з даними дисциплінарної відповідальності прокурорів і слідчих – для оцінки реального стану принципу рівності сторін у кримінальному процесі.

На поточному етапі дослідження повні порівняльні дані по інших регіональних КДКА та по органах прокуратури і досудового розслідування не є публічно доступними у систематизованому вигляді. Проте навіть внутрішня структура одеських даних дозволяє зробити методологічно обґрунтовані висновки щодо характеру практики. Три з них є концептуально вирішальними.

По-перше, частка важких стягнень у 73,3% є структурно несумісною з принципом пропорційності. Нормативна конструкція дисциплінарної відповідальності адвокатури передбачає, що важкі стягнення є реакцією на виняткові випадки, тоді як «норма» відхилення від стандарту поведінки тягне попередження. Статистика свідчить про протилежне: «норма» КДКА Одеської області – це зупинення, а не попередження.

По-друге, нестабільність індексу жорсткості (від 0,26 у 2023–2024 роках до 0,58 у 2021 році) свідчить про відсутність консолідованих критеріїв вибору між санкціями. Якби КДКА керувалася чіткими методологічними стандартами, індекс мав би залишатися відносно стабільним із незначними коливаннями. Значний розкид значень натомість вказує на ситуативний, а не системний характер прийняття рішень.

По-третє, аномалія 2021 року – 36,1% позбавлень – виглядає як «виброс», не пов'язаний із будь-яким відомим нормативним або ситуативним чинником, що міг би пояснити масове застосування найсуворішого стягнення саме в той рік. Відсутність публічно доступного обґрунтування вирішень у конкретних справах унеможливує перевірку цих рішень за критеріями обґрунтованості та пропорційності.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати чотири взаємопов'язані висновки.

Перший: Дисциплінарна практика КДКА Одеської області у 2020–2025 роках є структурно каральною за розподілом видів стягнень, хоча індекс пунитивності (~0,39 в середньому) перебуває в межах нормативно очікуваного діапазону. Ключовим маркером каральності є не індекс, а сама структура: сукупна частка стягнень середньої та максимальної тяжкості (73,3%) є несумісною з принципом пропорційності, за яким більшість проступків мала б каратися найм'якшою санкцією — попередженням.

Другий: Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю виконує функцію «дефолтного» стягнення, замінюючи собою і попередження, і позбавлення права у більшості ситуацій. Ця роль є структурно стабільною: попри суттєві зміни загального обсягу проваджень, зупинення залишається найчастішим видом реагування протягом усіх шести аналізованих років.

Третій: Значний розкид індексу жорсткості (від 0,26 у 2023–2024 роках до 0,58 у 2021 році) свідчить про відсутність чітких і публічних критеріїв вибору між санкціями. Непередбачуваність дисциплінарного реагування є самостійним порушенням принципу правової визначеності та ставить під сумнів відповідність практики КДКА стандартам статті 7 Конвенції (*lex certa*) в її дисциплінарному вимірі.

Четвертий: Встановлені закономірності потребують перевірки на предмет їх відповідності практиці органів дисциплінарної відповідальності сторони обвинувачення (прокурорів і слідчих). Якщо порівняльний аналіз підтвердить суттєву асиметрію між дисциплінарними режимами захисту та обвинувачення, це буде потужним емпіричним аргументом на користь того, що принцип рівності сторін у вітчизняному кримінальному процесі залишається декларативним, а не реальним.

Між статистикою і тиском: КДКА Закарпатської області (2020–2025)

Відповідь КДКА Закарпатської області на запит про публічну інформацію від 22 березня 2026 року містить статистичний масив, який на перший погляд виглядає рутинно, однак при системному прочитанні відкриває доволі неоднозначну картину дисциплінарної практики регіонального органу

адвокатського самоврядування. Шестирічний масив – 2020–2025 роки – охоплює принципово різні інституційні контексти: довоєнний, перехідний і воєнний, що ставить питання про те, як зовнішні чинники позначаються на внутрішній дисциплінарній активності регіональної КДКА. Аналіз цих даних переслідує дві взаємопов'язані мети: по-перше, описати кількісну динаміку – виявити аномалії, пікові значення та тенденції; по-друге, інтерпретувати ці дані у світлі публічно задокументованих справ, які дозволяють надати якісний вимір формальній статистиці.

Загальна кількість притягнутих до відповідальності адвокатів за шість років становить 68 осіб. Динаміка розподілу цих справ за роками є принципово нерівномірною: 45 із 68 справ – тобто понад 66% від усього масиву – припадають лише на два суміжні роки (2023–2024). Така концентрація не може пояснюватися ані природним зростанням адвокатського корпусу, ані пропорційним збільшенням кількості скарг. Перехід від восьми справ у 2022 році до шістнадцяти у 2023-му і далі до пікових двадцяти дев'яти у 2024-му свідчить або про якісну зміну дисциплінарної активності самої комісії, або про дію зовнішніх чинників, які стимулюють одночасно подачу скарг і їх прийняття до провадження.

Табл. 4.

Динаміка та структура дисциплінарних стягнень КДКА Закарпатської області (загальні та відносні показники, 2020–2025)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	ВСЬОГО
Всього притягнуто	4	5	8	16	29	6	68
Попередження	2	5	5	4	17	3	36
<i>% від загального</i>	50%	100%	63%	25%	59%	50%	53%
Зупинення	2	0	2	8	9	3	24
<i>% від загального</i>	50%	0,00	25%	50%	31%	50%	35%
Позбавлення	0	0	1	4	3	0	8
<i>% від загального</i>	0%	0%	13%	25%	10%	0%	12%
Приріст	—	+25%	+60%	+100%	+81%	-79%	—

Варто звернути увагу на показовий факт: у 2021 році всі п'ять притягнутих отримали попередження – жодного зупинення, жодного позбавлення. Ця деталь є маркером філософії комісії в довоєнний і ранньовоєнний період: орган уникав застосування серйозних заходів. Контраст із 2023 роком, коли з 16 притягнутих 8 (тобто рівно половина) отримали зупинення права на практику, а ще четверо – позбавлення статусу, є разючим. Пунітивний потенціал цього регіонального дисциплінарного трибуналу адвокатури, який у 2021 році реалізовувався майже виключно у найм'якшій формі, у 2023-му вибухнув максимальними показниками суворості: 25% позбавлень від загальної кількості рішень того ж року – найвища частка за весь аналізований період.

Пік 2024 року дає дещо інший структурний малюнок. За загальної кількості двадцяти дев'яти справ попередження становлять сімнадцять (59%), зупинень – дев'ять (31%), позбавлень – три (10%). Питома вага найсуворіших заходів знизилася порівняно з 2023 роком, однак абсолютна кількість зупинень (9) є найвищою за весь аналізований період. Якби дисциплінарний орган функціонував як інституція, що реагує переважно на серйозні порушення, слід було б очікувати іншого розподілу: більше зупинень і позбавлень, менше попереджень. Натомість маємо обернену піраміду, де домінує найменш обтяжливий інструмент. Це може свідчити про те, що значна частина 2024-х проваджень стосувалася поведінкових чи процедурних питань – дрібних відступів від Правил адвокатської етики, формальних порушень, – а не грубих дисциплінарних проступків, які традиційно тягнуть зупинення або позбавлення статусу.

Різка «просадка» у 2025 році – 6 справ проти 29 роком раніше, скорочення у 79% – є симптоматичнішою, ніж попереднє зростання. Можливих пояснень декілька. По-перше, накопичений

ефект: значна частина скарг, поданих у 2023–2024 роках, вже розглянута, а потік нових скарг у 2025-му природно знизився. По-друге, процедурний чинник: якщо частина проваджень 2024 року була пов'язана з «перенаправленням» справ від ВКДКА – тобто справ адвокатів з інших регіонів, де місцеві КДКА не могли забезпечити кворум – то завершення пакетних процесів також пояснює різкий спад. По-третє, не виключений репутаційний чинник: після резонансних рішень, які стали предметом судових оскаржень, комісія могла свідомо або несвідомо знизити активність. Жодна з цих версій не є вичерпною, але в сукупності вони описують орган, функціонування якого підлягає ситуативним коливанням більшою мірою, ніж сталій процедурній логіці.

Табл. 5.

Сукупна структура стягнень КДКА Закарпатської області

	Кількість	%	Характеристика
Попередження	36	52,9%	Мінімальний ступінь реакції; не тягне обмеження права на практику
Зупинення права	24	35,3%	Тимчасове обмеження; потенційно тягне питання ст. 8 ЄКПЛ (приватне життя / діяльність)
Позбавлення права	8	11,8%	Найсуворіший захід; прецедентно перевіряється з позиції пропорційності

Окремо варто зупинитися на тому, чого в документі немає, – адже інформаційні лакуни є не менш змістовними, ніж наявні дані. КДКА відмовилась надати відомості про кількість адвокатів, включених до ЄРАУ у Закарпатській області, посилаючись на відсутність відповідної компетенції. Ця відмова, формально коректна, суттєво обмежує аналітичні можливості: без знання знаменника – загальної чисельності адвокатського корпусу регіону – всі наведені цифри залишаються позбавленими відносного виміру. Закарпаття є відносно невеликою адвокатською спільнотою: якщо припустити, що область налічує від 600 до 800 зареєстрованих адвокатів (оцінка на підставі непрямих даних), то в піковий 2024 рік комісія притягнула до відповідальності близько 3,6–4,8% від усього складу – показник, порівнянний із найактивнішими КДКА великих регіонів України. Проте це лише оцінка; без офіційних даних реєстру порівняльний аналіз залишається методологічно незавершеним. Крім того, у відповіді відсутні будь-які відомості про частоту судового оскарження рішень комісії, про структуру скаргників (клієнти, судді, інші адвокати, органи самоврядування), про середню тривалість проваджень та про частку закритих без застосування стягнення. Відсутність цих параметрів унеможливує незалежну перевірку якості дисциплінарного процесу й фактично ізолює наявні цифри від будь-якого значущого контексту.

Підсумовуючи, дисциплінарна практика КДКА Закарпатської області за 2020–2025 роки характеризується кількома стійкими ознаками, що в сукупності формують відповідний інституційний профіль.

По-перше, різко нерівномірний, скачкоподібний характер активності, який не відповідає моделі стабільного й передбачуваного самоврядного контролю: амплітуда коливань – від чотирьох до двадцяти дев'яти справ на рік – несумісна з уявленням про системну і процедурно однорідну роботу органу.

По-друге, 2023–2024 роки виявилися не лише піком кількості, а й піком каральності: максимальна кількість позбавлень в абсолютному вимірі (чотири у 2023-му) та максимальна кількість зупинень в абсолютному вимірі (дев'ять у 2024-му) зафіксовані саме в ці роки, що ставить питання про підстави та критерії обрання серйозних заходів у цей конкретний період.

По-третє, задокументована участь органу в провадженнях, які набули ознак інструменталізованого тиску, – як на адвокатів, що публічно критикують органи самоврядування, так і на членів конституційних органів, – свідчить про вихід дисциплінарної функції за межі її нормативного призначення.

Виховна орієнтація чи корпоративна поблажливість: КДКА Івано-Франківської області (2020–2025)

У цій статті аналізуються офіційні статистичні дані КДКА Івано-Франківської області за шестирічний період (2020–2025), надані у відповідь на запит про публічну інформацію (вих. № 40 від 26 березня 2026 року). Зазначені дані охоплюють кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності, а також структуру застосованих стягнень у розрізі кожного звітного року.

У 2025 році дисциплінарна палата засідань не проводила у зв'язку з відсутністю кворуму.

Зведені статистичні дані за аналізований шестирічний період відображено у таблиці нижче. Для порівняльних цілей тут, як і у всьому дослідженні, застосовується єдиний індекс пунітивності (ІІ).

Табл. 6.

Зведені статистичні дані КДКА Івано-Франківської області

	Стягнення	Попередження	Зупинення	Позбавлення	ІІ
2020	3	2	1	0	0,17
2021	2	2	0	0	0
2022	1	1	0	0	0
2023	6	5	1	0	0,08
2024	13	11	2	0	0,08
2025	—	—	—	—	—
Разом / середнє	25	21 (84%)	4 (16%)	0 (0%)	0,08

Аналіз даних, наведених у таблиці вище, свідчить про три виразно відмінні фази у динаміці дисциплінарної активності КДКА Івано-Франківської області.

Перша фаза (2020–2022) характеризується поступовим спадом: від 3 справ у 2020 р. до 1 справи у 2022 році. Цей мінімум збігається з початком повномасштабного збройного вторгнення та введенням воєнного стану в Україні, що призвело до дезорганізації роботи значної частини державних і самоврядних органів. Певну роль могла відіграти й стримана громадська та процесуальна активність через загальну мобілізацію ресурсів суспільства.

Друга фаза (2023–2024) – фаза різкого зростання – є найбільш показовою. Кількість справ стрибкоподібно зросла з 1 до 6 у 2023 р. (+500%) і до 13 у 2024 р. (+117%). Загальний приріст за два роки склав 19 проваджень, що майже вчетверо перевищує сумарний показник попередніх трьох років (6 справ).

Третя фаза (2025) – повна інституційна зупинка через відсутність кворуму в дисциплінарній палаті, що є безпрецедентним явищем у регіональній практиці адвокатського самоврядування і потребує окремого аналізу.

Розуміння природи різкого зростання у 2023–2024 рр. є ключовим для оцінки якості дисциплінарної системи. Одним із суттєвих факторів є активізація скарг з боку Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України (ВША НААУ) у зв'язку з невиконанням адвокатами обов'язків щодо підвищення кваліфікації. Ігнорування цього обов'язку дедалі частіше кваліфікується як самостійний дисциплінарний проступок – порушення рішень органів самоврядування. Отже, статистичне зростання у 2024 році значною мірою відображає не погіршення якості адвокатської практики, а адміністративний натиск на виконання інституційних стандартів. Це принципово відрізняє поточну дисциплінарну модель від класичної моделі реакції на скаргу клієнта. В академічній літературі подібне явище описується як перехід від реактивної до проактивної (адміністративної) дисциплінарної моделі.

Структура стягнень залишається відносно стабільною попри кількісні коливання. Домінуючим стягненням є попередження: 84% від сукупної кількості рішень. Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю застосовувалося лише чотири рази за увесь шестирічний період – у 2020 р. (1 випадок), 2023 р. (1 випадок) та 2024 р. (2 випадки). Позбавлення права взагалі не застосовувалося жодного разу. Для оцінки жорсткості дисциплінарної практики застосовується єдиний уніфікований індекс пунітивності (ІІ).

Аналіз зваженого індексу пунітивності виявляє кілька важливих закономірностей.

По-перше, найвищий рівень суворості спостерігався у 2020 році (ІП = 0,17), тоді як у 2021 і 2022 роках індекс опустився до мінімального значення 0,00, що відповідає застосуванню виключно попереджень.

Табл. 7.

Індекс пунітивності (ІП) КДКА Івано-Франківської області

	Попередження	Зупинення (n_середні)	n_середні × 1	ІП	
2020	2	1	1	3	0,17
2021	2	0	0	2	0,00
2022	1	0	0	1	0,00
2023	5	1	1	6	0,08
2024	11	2	2	13	0,08
Всього	21	4	4	25	0,07 (середнє)

По-друге, у 2023–2024 роках індекс стабілізувався на рівні 0,08, що свідчить про збереження м'якого підходу до вибору стягнення.

По-третє – і це принципово – попри майже чотириразове зростання кількості справ у 2024 році порівняно з 2020 роком, суворість покарань у розрахунку на одну справу практично не змінилася. Цей факт підтверджує гіпотезу про інституційну послідовність дисциплінарної практики: КДКА не посилювала репресивного тиску пропорційно до зростання навантаження. Середнє значення ІП за весь досліджуваний період (0,07) відповідає профілю органу з яскраво вираженою виховно-превентивною орієнтацією.

Відсутність жодного випадку позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю є, мабуть, найбільш промовистою ознакою дисциплінарної культури комісії. Теоретично це може означати одне з двох: або в регіоні не виникало проступків критичного ступеня тяжкості (таких як систематичне розголошення адвокатської таємниці, участь у шахрайських схемах або отримання неправомірної вигоди), або ж комісія свідомо уникає застосування крайнього заходу через корпоративну солідарність. Обидві інтерпретації потребують перевірки через звернення до якісних даних: змісту рішень, підстав притягнення та результатів оскаржень у Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури (ВКДКА). Практика ВКДКА свідчить, що вона систематично переглядає рішення регіональних комісій про відмову у порушенні справ, задовольняючи скарги скаргників, – що опосередковано вказує на тенденцію до «дружнього» ставлення регіональних комісій до власних адвокатів.

Наведені дані та їх аналіз дозволяють сформулювати кілька системних висновків.

По-перше, структура стягнень є незмінно м'якою: 84% попереджень і відсутність позбавлення права свідчать про профілактично-реабілітаційну модель, яка, однак, здатна стимулювати недооцінку дисциплінарних ризиків серед адвокатів, схильних до повторних порушень.

По-друге, індекс пунітивності 0,07 відповідає виразно ліберальному профілю і залишається стабільним попри зростання навантаження.

По-третє, параліч 2025 р. є не просто процедурним збоєм, а структурним симптомом вразливості органів адвокатського самоврядування в умовах тривалого воєнного стану.

Пунітивність КДКА Київської області

КДКА Київської області є одним із ключових регіональних органів адвокатського самоврядування в Україні. За питомою вагою у чисельності адвокатської спільноти Київська область посідає перше місце серед регіонів: тут зареєстровано понад 9250 адвокатів, що становить близько 18 % від загальної чисельності по країні. Таке концентраційне значення зумовлює особливу аналітичну цінність статистики КДКА: її практика *de facto* є репрезентативним зразком для всієї системи і нерідко задає неформальні орієнтири для інших регіональних комісій.

Це дослідження базується на офіційній відповіді КДКА Київської області (вих. № 508 від

15.04.2026) та зведеної таблиці її дисциплінарної палати за 2020–2025 роки. У разі незначних розбіжностей між текстом листа та зведеною таблицею пріоритет надається таблиці як підсумковому верифікованому документу.

За шість звітних років – з 2020 по 2025 включно – до дисциплінарної відповідальності в КДКА Київської області притягнуто 253 адвокати (згідно з узагальненою цифрою листа; сума щорічних показників за рядками листа становить 250). Застосовані стягнення розподілились між трьома видами, передбаченими статтею 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та позбавлення (припинення) цього права.

Табл. 8.

Щорічна структура дисциплінарних стягнень КДКА Київської області

	Попередження	Зупинення права	Позбавлення права	Разом
2020	4	74	5	83
2021	6	29	13	48
2022	6	10	2	18
2023	10	12	4	26
2024	18	21	4	43
2025	15	17	0	32
Разом	59	163	28	250

У структурному вимірі домінуючим видом стягнення протягом усього аналізованого періоду залишається зупинення права на заняття адвокатською діяльністю – 163 рішення, або 65,2 % від загальної кількості. Попередження застосовано у 59 випадках (23,6 %), позбавлення права – у 28 (11,2 %). Вже одна ця структура дозволяє кваліфікувати практику КДКА Київської області як переважно обмежувально-репресивну, де м'який виховний захід (попередження) є швидше виключенням, ніж нормою у перші роки, і лише поступово набуває рівноважного значення.

Аналіз щорічних показників дозволяє виділити три виразні фази функціонування дисциплінарної системи, принципово різні за змістом та інтенсивністю.

Фаза I: максимум і перший сигнал стиснення (2020–2021): у 2020 році зафіксовано абсолютний пік: 83 стягнення, що становить 33,2 % від шестирічного підсумку. З них 74 припадає на зупинення права – майже монополарна практика (89,2 %). Цей показник може пояснюватися розглядом накопиченого масиву справ попередніх років, посиленням вимог до процесуальної поведінки адвокатів в умовах переходу судочинства в дистанційний формат, а також підвищеною активністю дисциплінарної палати КДКА Київської області. 2021 рік демонструє перший сигнал стиснення: загальна кількість стягнень скорочується до 48 (–42 % до 2020 р.), але при цьому різко зростає питома вага позбавлень права – з 6,0 % до 27,1 %. Цей парадоксальний ефект (менше справ – більше суворих рішень) є однією з найбільш аналітично значущих особливостей усього масиву.

Фаза II: воєнна депресія (2022): початок повномасштабного вторгнення спричинив різке падіння дисциплінарної активності: лише 18 стягнень, тобто скорочення на 78 % відносно 2020 р. і на 62,5 % відносно 2021 р. Це мінімальний показник за весь аналізований період. Не йдеться про поліпшення поведінки адвокатів — йдеться про об'єктивну паралізацію роботи органу: евакуація, мобілізація членів Комісії, відсутність приміщень і засобів зв'язку. Показник 2022 року є не дисциплінарним, а інституційним індикатором.

Фаза III: стабілізація і лібералізація (2023–2025): із 2023 року комісія відновила роботу на рівні від 26 до 43 стягнень на рік – від 31 до 52 % від довоєнного максимуму. Принципово змінилася структура стягнень: частка попереджень зросла з 4,8 % у 2020 р. до 38,5 % у 2023 році, а у 2025 році вперше зафіксовано нульовий показник позбавлень. Ця фаза є найбільш показовою з точки зору трансформації дисциплінарної доктрини.

Для об'єктивної оцінки жорсткості дисциплінарної практики у цьому дослідженні застосовуються

два взаємодоповнювальних показники.

Допоміжний показник (ІІ-1) – частка стягнень у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю від загальної кількості стягнень за рік. Цей показник відображає схильність дисциплінарної палати до застосування найсуворішого, незворотного у короткостроковій перспективі заходу – того, що в англійській доктрині називають «*professional death penalty*».

Синтетичний індекс пунітивності (ІІІ) – єдиний уніфікований показник дослідження, розрахований за універсальною для цього дослідження формулою: $ІІІ = (n_{\text{середні}} \times 1 + n_{\text{серйозні}} \times 2) / (N \times 2)$, де $n_{\text{середні}}$ – зупинення права, $n_{\text{серйозні}}$ – позбавлення права, N – загальна кількість стягнень. Діапазон: від 0 (виключно попередження) до 1 (виключно позбавлення).

Табл. 9.

Індекси пунітивності КДКА Київської області

Рік	РАЗОМ	Позбав.	ІІ-1 (%)	Попер.	Зупин.	ІІІ
2020	83	5	6,0	4	74	0,51
2021	48	13	27,1	6	29	0,57
2022	18	2	11,1	6	10	0,39
2023	26	4	15,4	10	12	0,38
2024	43	4	9,3	18	21	0,34
2025	32	0	0,0	15	17	0,27
Разом	250	28	11,2	59	163	0,44

Аналіз ІІ-1 (% позбавлень) виявляє чотири виразні рівні.

Низька пунітивність (0–10 %) зафіксована у 2020 р. (6,0 %), 2024 р. (9,3 %) та 2025 р. (0 %). Парадоксально, що наймасовіший за обсягом рік (2020) має один із найнижчих показників жорсткості – Комісія «виробляла» велику кількість зупинень, але «берегла» дисбармент. Аномально висока пунітивність (понад 15 %) характерна виключно для 2021 р. (27,1 %) – пікове значення, яке більше жодного разу не повторилося; 2023 рік демонструє підвищений рівень (15,4 %), відображаючи першу хвилю відновлення роботи комісії після воєнної паузи. Помірна пунітивність (11 %) зафіксована лише у 2022 р. (11,1 %); у 2024 р. показник знизився до 9,3 %, що разом із нульовим значенням 2025 р. вказує на стійку тенденцію до відмови від позбавлення права. Нульова пунітивність 2025 р. є найбільш промовистим сигналом зміни вектору.

Індекс пунітивності (ІІІ) підтверджує загальний тренд: від найвищого рівня суворості у 2020 р. (0,51 – домінування зупинень практично без попереджень) через аномалію 2021 р. (0,57) та воєнне стиснення 2022 р. (0,39) до поступового пом'якшення у 2023–2025 рр. (0,38 → 0,34 → 0,27). Середній ІІІ за шість років становить 0,44, що відповідає «помірно жорсткому» профілю.

Рік 2021 заслуговує на окремий аналіз, оскільки є статистичним викидом за кількома параметрами одночасно. По-перше, загальна кількість стягнень скоротилась до 48, тоді як кількість позбавлень зросла до 13 – найвищий абсолютний показник за весь період. По-друге, коефіцієнт «позбавлення до зупинень» (D/S) становив 0,45 – тобто майже кожні два зупинення супроводжувалися одним позбавленням; у 2020 р. цей коефіцієнт дорівнював лише 0,07. По-третє, ІІ-1 (% позбавлень) стрибнув із 6,0 % до 27,1 % – майже п'ятикратне зростання.

Можливих пояснень принаймні три: (а) накопичення у провадженнях «важкого залишку» найбільш тяжких порушень, відкладених у 2020 році, – і їх концентрований розгляд у 2021 р.; (б) зміна персонального складу Дисциплінарної палати та прихід членів із більш жорстким правозастосовним підходом; (в) свідомо інституційна «чистка» адвокатського корпусу напередодні передбачуваних системних змін. Незалежно від причини, 2021 рік є переломним і нетиповим: він демонструє найвищий рівень пунітивності, який більше не відтворюється у жодному наступному році.

Статистика КДКА Київської області за 2020–2025 роки дозволяє сформулювати п'ять системних

висновків.

1. Зсув від каральної до регулятивної моделі. Частка попереджень зростає з 4,8 % у 2020 р. до 38,5 % у 2023 р. та досягла 41,9–46,9 % у 2024–2025 рр. Це свідчить про переорієнтацію Комісії від концепції «очищення корпусу» до концепції «виховного впливу»: адвокат, якому винесено попередження, залишається у професії і має змогу скоригувати поведінку. Зупинення права поступово стає не єдиним, а одним із рівноправних інструментів.

2. Змінна динаміка пунітивності за ПП-1 (% позбавлень) за виключенням аномального 2021 року. Якщо не брати до уваги статистичний викид 2021 року, спостерігається такий тренд: 6,0 % → 11,1 % → 15,4 % → 9,3 % → 0,0 %. Підвищення у 2023 р. (15,4 %) пояснюється першою хвилею відновлення дисциплінарної роботи після воєнної паузи, коли розглядалися накопичені справи; подальше зниження до 9,3 % у 2024 р. та 0,0 % у 2025 р. свідчить про стійкий вектор лібералізації.

3. Воєнна депресія активності є глибшою, ніж відновлення. Мінімум 2022 рік (18 стягнень) справив тривалий структурний вплив: навіть у 2023–2025 рр. після відновлення роботи Комісії річні показники становлять від 26 до 43 стягнень – від 31 до 52 % від довоєнного піку. Це означає або суттєве зниження кількості скарг, що надходять до КДКА (можливо, внаслідок переважності судів і суспільства), або свідому стриманість Комісії в умовах мобілізаційного тиску на адвокатуру, або комбінацію обох факторів.

4. Феномен «монополярного 2020 року». Концентрація 74 зупинень за лише 4 попереджень означала майже повну відсутність диференціювання: Комісія мала бінарну шкалу – або зупинення, або позбавлення. Перехід до трирівневої шкали з рівноважними попередженнями свідчить про якісне вдосконалення правозастосування. Збільшення кількості попереджень слід розглядати не як «поблажливість», а як ознаку більш точного вимірювання тяжкості порушень.

5. Відкрите питання щодо 2025 року. Нульовий показник позбавлень за значної кількості зупинень (17) і попереджень (15) є або стійким трендом лібералізації, або тимчасовою аномалією дзеркального типу до 2021 р. Визначення цього потребуватиме підтвердження після завершення повного 2025 року. Проте навіть якщо нульовий показник є тимчасовим, він свідчить про те, що практика незастосування позбавлень є інституційно можливою – тобто ця санкція перестала сприйматися як обов'язковий елемент дисциплінарного арсеналу.

Узагальнено: дисциплінарна практика КДКА Київської області за 2020–2025 роки описує траєкторію від гіперпунітивного режиму масових зупинень (2020) через аномальний сплеск дисбарментів (2021) та воєнну паузу (2022) до поступово лібералізованої, диференційованої практики зі стабільними попередженнями та відмовою від позбавлень (2023–2025). Цей вектор збігається із загальноукраїнською тенденцією до вимушеної лібералізації адвокатської дисциплінарної системи в умовах воєнного стану, проте має власну регіональну специфіку, зумовлену масштабом київської адвокатської спільноти та інституційною «пам'яттю» дисциплінарної палати КДКА Київської області.

Проміжна модель без крайнощів: КДКА Кіровоградської області

Предметом цієї частини дослідження є статистика дисциплінарних стягнень, застосованих КДКА Кіровоградської області у період з 1 січня 2020 року по 31 грудня 2025 року.

Табл. 10.

Динаміка та структура дисциплінарних стягнень у світлі практики дисциплінарної палати КДКА Кіровоградської області

Вид стягнення	Кількість	%
Попередження	22	44,9 %
Зупинення права	25	51,0 %
Позбавлення права	2	4,1 %
РАЗОМ	49	100 %

Наведені дані виявляють принципово важливу закономірність: зупинення права на заняття адвокатською діяльністю є найбільш уживаною санкцією, складаючи 51,0 % усіх застосованих стягнень. Це явище є аномальним у масштабах України, оскільки у більшості регіонів домінуючим заходом залишається попередження – найменш інтенсивна санкція, яка не передбачає тимчасового

відсторонення від практики. Наявність двох випадків позбавлення права (4,1 %) додатково підкреслює готовність комісії до застосування радикальних заходів впливу, хоча їх частка залишається відносно невисокою і свідчить про дотримання певного принципу пропорційності в частині «крайнього засобу».

Джерельною базою слугує офіційна відповідь КДКА Кіровоградської області на запит про отримання публічної інформації (вих. № 85 від 08.04.2026), яка містить поіменний розподіл стягнень за роками та їх видами. Методологічна база включає методи кількісного та порівняльного аналізу, а також єдиний уніфікований індекс пунітивності (ІП), що застосовується у всьому дослідженні.

За шестирічний аналізований період КДКА Кіровоградської області ухвалила 49 рішень про притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Структурний розподіл застосованих стягнень наведено нижче.

Річна динаміка дисциплінарних рішень демонструє виразну хвилеподібну структуру, що відображає вплив як інституційних, так і загальнодержавних факторів. Детальний розподіл стягнень за роками, включаючи розраховані річні індекси пунітивності, наведено нижче.

Табл. 11.

Дисциплінарна активність КДКА Кіровоградської області

	ВСЬОГО	Попередження	Зупинення	Позбавлення	ІР
2020	5	1	3	1	0,50
2021	10	4	6	0	0,30
2022	4	1	2	1	0,50
2023	17	9	8	0	0,24
2024	12	7	5	0	0,21
2025	1	0	1	0	0,50
РАЗОМ	49	22	25	2	0,30

Аналіз хронологічної динаміки дозволяє виокремити кілька характерних фаз.

Перша фаза (2020–2021) позначена помірним зростанням активності комісії: кількість рішень подвоїлась із 5 до 10, при цьому збережено домінування суворих санкцій (ІП = 0,40 та 0,30 відповідно). Рівень 2020 року, попри невисоку абсолютну кількість справ, є особливо показовим з огляду на структуру: 80 % рішень мали обмежувальний характер, а одне – остаточне позбавлення права, що є потужним сигналом про «жорстку» орієнтацію комісії від самого початку аналізованого горизонту.

Друга фаза (2022) характеризується різким скороченням дисциплінарної активності до 4 рішень. Це відповідає загальноукраїнській тенденції дезорганізації публічних інституцій у перші місяці повномасштабного вторгнення, ускладнення проведення засідань та об'єктивного зниження скаргової активності. Попри кількісний мінімум, репресивний профіль зберігся: ІП = 0,38, зафіксовано ще одне позбавлення права – показник, який підтверджує, що зменшення обсягу справ не призвело до лібералізації підходів.

Третя фаза (2023) є ключовою для розуміння системної логіки комісії. Різкий сплеск до 17 рішень (понад третина всього масиву за шість років) може пояснюватися кількома конкуруючими факторами: по-перше, «вивільненням» накопиченого за 2022 рік масиву нерозглянутих проваджень; по-друге, можливою зміною керівного складу або стратегічних настанов органу; по-третє, посиленням вимог до фінансової дисципліни адвокатів (несплата внесків, непідвищення кваліфікації) у контексті загальних рішень Ради адвокатів України. Водночас саме у 2023 році ІР дещо знизився до 0,24, що пов'язано зі збільшенням частки попереджень (9 із 17 рішень) – явище, яке може інтерпретуватися або як диверсифікація підходів, або як збільшення частки «м'яких» порушень у загальному масиві справ.

Четверта фаза (2024) демонструє певну стабілізацію: 12 рішень із ІП = 0,25 – найнижчий показник за весь аналізований горизонт (якщо не брати до уваги умовний результат 2025 року).

Подальше зниження індексу пунітивності за збереження відносно високого рівня активності може свідчити про структурний зсув у бік більш збалансованої дисциплінарної практики. Проте статистично обґрунтованих висновків про зміну системної логіки з двох років динаміки роботи ще зарано.

П'ята фаза (2025) представлена єдиним рішенням – зупиненням права – та формально дає $PI = 0,50$. Однак це значення є статистично нерепрезентативним і відображає або глибокий «параліч» інституційної діяльності комісії (неможливість збирати кворум в умовах воєнного стану та мобілізаційних процесів), або неповноту статистичного зрізу на момент надання відповіді за запитом. Аналогічні явища фіксуються і в інших регіонах, що дозволяє говорити про загальносистемну кризу дисциплінарного самоврядування адвокатури в умовах тривалого збройного конфлікту.

Домінування зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (51,0 % сукупних стягнень) потребує окремого теоретичного осмислення. У пенологічній та юридично-соціологічній літературі подібний феномен описується як перевага «проміжних санкцій», що поєднують достатню суворість для задоволення превентивних та репресивних функцій із формальною зворотністю (на відміну від позбавлення права). Зупинення, по суті, є інструментом «тимчасового вилучення»: воно позбавляє адвоката можливості практикувати та отримувати дохід протягом визначеного строку, але не руйнує його правовий статус остаточно. Для органів адвокатського самоврядування ця санкція є зручною з точки зору ризик-менеджменту: рішення про позбавлення права традиційно піддаються ретельнішому судовому перегляду, тоді як зупинення права сприймається судами як більш пропорційна реакція.

КДКА Полтавської області як реципієнт загальнонаціонального потоку справ

Зведена таблиця рішень КДКА Полтавської області про притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності за 2020–2025 роки:

Табл. 12.

Дисциплінарна практика КДКА Полтавської області

	ВСЬОГО	Попереджень	Зупинень	Позбавлень	% позбавлень
2020	9	6	3	0	0,0
2021	34	4	21	9	26,5
2022	8	5	2	1	12,5
2023	31	1	19	11	35,5
2024	90	64	15	11	12,2
2025	134	93	41	0	0,0
РАЗОМ	306	173	101	32	10,5

Фаза I (2020–2022): нестабільна низька активність: Від 8 до 34 рішень на рік; різкий провал у 2022-му – до мінімуму за весь спостережуваний період (8 справ). Очевидний вплив повномасштабного вторгнення на операційну спроможність КДКА.

Фаза II (2023): пік пунітивності за низького навантаження: 31 рішення, але структура вражає: 1 попередження, 19 зупинень, 11 позбавлень. Індекс суворих стягнень – 96,8 %.

Фаза III (2024–2025): масова активізація з гуманізацією санкцій: у 2024 році – 90 рішень (із 64 попередженнями), у 2025 році – рекордні 134 рішення і жодного позбавлення. Це нова модель: конвеєрне притягнення до відповідальності переважно за одним типом порушень (невиконання вимог підвищення кваліфікації) із незмінно м'яким санкціонуванням.

Для цілей нашого дослідження нами застосовано два індекси: Індекс 1 – частка рішень про позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю у загальній кількості рішень про притягнення (%); Індекс 2 – частка серйозних стягнень (зупинення + позбавлення) від загальної кількості рішень (%).

Абсолютні показники стягнень КДКА Полтавської області за видами

	Позбавлень	%	Серйозних	%	Фаза
2020	0 / 9	0,0 %	3 / 9	33,3 %	Нестабільна
2021	9 / 34	26,5 %	30 / 34	88,2 %	Висока пунітивність
2022	1 / 8	12,5 %	3 / 8	37,5 %	Кризовий
2023	11 / 31	35,5 %	30 / 31	96,8 %	Пік пунітивності
2024	11 / 90	12,2 %	26 / 90	28,9 %	Гуманізація
2025	0 / 134	0,0 %	41 / 134	30,6 %	Конвеєр
РАЗОМ	32 / 306	10,5 %	133 / 306	43,5 %	

Ключова аналітична точка: у 2023 році КДКА Полтавської області була пунітивним дисциплінарним органом (кожне рішення з 31 – або зупинення, або позбавлення, крім одного). У 2025 році – протилежна картина: рекордна кількість справ і нульовий Індекс 1. Це не еволюція, а структурна зміна предмету провадження.

Парадокс 2023 року: максимальна жорсткість за мінімального навантаження. Це ознака розгляду справ, де КДКА і справді мала підстави для суворих санкцій – порушення, які несумісні з продовженням практики.

Парадокс 2025 року: максимальне навантаження за нульової жорсткості у найсуворішій формі. КДКА переходить у режим «конвеєрного попередження»: велика кількість справ одного типу обробляються за одним шаблоном, а позбавлення права відсутнє.

Багато рішень ВКДКА щодо КДКА Полтавської області у 2025 р. мають єдиного скаржника – Вищу школу адвокатури НААУ та єдиний напрям корекції: з попередження на зупинення.

Перелік окремих рішень ВКДКА щодо корекції стягнень

Рішення ВКДКА	Дата рішення ВКДКА	Дата рішення КДКА	Корекція стягнення	Результат
I-003/2025	22.01.2025	24.10.2024	попередження → зупинення	Задоволено
IV-013/2025	25.04.2025	23.01.2025	попередження → зупинення	Задоволено частково
VI-006/2025	07.06.2025	23.01.2025	попередження → зупинення	Задоволено частково
VI-012/2025	07.06.2025	23.01.2025	попередження → зупинення	Задоволено частково
VI-030/2025	07.06.2025	04.02.2025	попередження → зупинення	Задоволено частково

ВКДКА, змінюючи санкцію, виходить з того, що адвокат протягом кількох років поспіль вчиняв самостійні триваючі дисциплінарні проступки, що є систематичним порушенням Правил адвокатської етики, тому до нього може бути застосоване зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Принципова позиція ВКДКА: попередження є винятковим заходом і є непропорційним

для триваючого порушення, що охоплює декілька звітних років поспіль.

Таким чином, Полтавська КДКА перебуває в режимі системного розходження з практикою ВКДКА: її рішення про попередження передбачувано оскаржуються ВША НААУ і передбачувано підлягають посиленню. Феномен, який заслуговує окремої уваги: ВКДКА активно використовує Полтавську КДКА як регіон-реципієнт для перерозподілу справ з інших регіонів. Відповідно до п. 2.3.18 Регламенту ВКДКА, голова ВКДКА може скеровувати скарги для розгляду до КДКА іншого регіону у разі, якщо регіональна КДКА не сформована або відсутній кворум на її засіданнях. Цей механізм визнаний правомірним судами.

Наслідок: у порядку денному засідань ВКДКА, де розглядається значна кількість скарг, присутні справи, де скаржником є ВША НААУ, а предметом оскарження виступають рішення Полтавської КДКА за скаргами від заявників з інших регіонів. Це означає, що частина рішень, що формують статистику Полтавської КДКА (особливо у 2024–2025 рр.), є продуктом не місцевої «адвокатури Полтавщини», а перерозподіленого загальнонаціонального потоку справ.

Звідси – важливе аналітичне застереження: статистика Полтавської КДКА більше не є репрезентативною для оцінки дисциплінарної ситуації саме в Полтавській регіональній адвокатурі. Вона є частково відображенням загальнонаціонального навантаження, яке ВКДКА перекинула на Полтаву як операційно дієздатний регіон.

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти таких висновків.

Зростання від 8 рішень (2022) до 134 (2025) – у 17 разів – не є ознакою загострення дисциплінарного клімату в адвокатурі. Це відображення масових скарг ВША НААУ у зв'язку з невідвищенням кваліфікації плюс перенаправлених справ з інших регіонів.

Полтавська КДКА обрала модель «обробити всіх м'яко», ВКДКА – модель «за тривалі порушення має бути зупинення». Ця колізія відтворюється у кожній справі, де ВША НААУ виступає скаржником і не погоджується з попередженням.

Адвокат, що отримав у Полтаві попередження, не захищений від посилення стягнення: ВША НААУ оскаржує рішення КДКА до ВКДКА в рамках встановлених процесуальних строків, і ВКДКА послідовно змінює санкцію на зупинення без будь-якої ініціативи самого адвоката.

Показники 2023 р. (Індекс 1 = 35,5 %, Індекс 2 = 96,8 %) і 2025 р. (Індекс 1 = 0 %, Індекс 2 = 30,6 %) описують два принципово різні інституційні режими одного органу. Порівняння цих двох показників без урахування зміни структури справ дає хибну картину «гуманізації».

Концентрація скарг ВША НААУ саме в Полтаві, поєднана з механізмом перерозподілу справ від ВКДКА, перетворює цю КДКА на де-факто всеукраїнський процесинговий майданчик у справах про невідвищення кваліфікації. Це унікальний і нетиповий для регіональних КДКА статус, який прямо пояснює «аномальний» стрибок статистики 2024–2025 рр.

Дисциплінарна практика КДКА Тернопільської області: статистика, динаміка, тенденції

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (КДКА) Тернопільської області надала відповідь на запит на публічну інформацію від 22.03.2026 року (вих. № 45 від 16.04.2026). Відповідно до отриманих даних, за 2020–2025 роки до дисциплінарної відповідальності притягнуто загалом 45 адвокатів.

Табл. 15.

КДКА Тернопільської області: кількість адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності у розрізі видів стягнень (2020–2025)

Рік	ВСЬОГО	Попередження	Зупинення	Позбавлення
2020	15	1	14	0
2021	8	4	4	0
2022	7	1	5	1
2023	2	2	0	0
2024	4	3	1	0
2025	9	3	5	1
РАЗОМ	45	14	29	2

Найбільш показовим є 2020 рік, коли з 15 притягнутих адвокатів 14 отримали зупинення права на заняття адвокатською діяльністю і лише 1 — попередження. Це є вкрай нетиповим розподілом, що свідчить про застосування суворих санкцій як основного інструменту дисциплінарного реагування у відповідному році.

Упродовж усього аналізованого періоду загальна структура стягнень є принципово інакшою, ніж зазвичай характерна для невеликих регіональних комісій: зупинення права переважає над попередженням – 29 випадків (64,4 %) проти 14 (31,1 %). Позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю зафіксовано у двох випадках – у 2022 та 2025 роках (по 1 випадку щорічно), що становить 4,4 % від загальної кількості стягнень.

Табл. 16

КДКА Тернопільської області: показники дисциплінарних практик та індекс

	% попереджень	% зупинень	% позбавлень	ІІ
2020	6,7 %	93,3 %	0 %	0,39
2021	50 %	50 %	0 %	0,00
2022	14,3 %	71,4 %	14,3 %	0,50
2023	100 %	0 %	0 %	0,00
2024	75 %	25 %	0 %	0,12
2025	33,3 %	55,6 %	11,1 %	0,47
РАЗОМ	31,1 %	64,4 %	4,4 %	0,37

ІІ суттєво коливається залежно від року, що відображає нерівномірність дисциплінарної практики. Найвищий показник зафіксовано у 2022 р. (ІІ = 0,50), що пояснюється поєднанням переважання зупинень і єдиного випадку позбавлення. Рекордно низьким є ІІ 2023 р. (0,00) – у цьому році всі 2 притягнутих адвокати отримали попередження. Середній ІІ за 2020–2025 рр. становить 0,37, що є вищим за типові показники «ліберальних» комісій і відповідає помірно-пунітивному кластеру.

Характерною особливістю розподілу є наявність контрасту між роками з переважанням зупинень (2020, 2022, 2025) та роками з переважанням попереджень (2021, 2023, 2024). Такий нерівномірний розподіл може свідчити про вплив специфіки скарг у конкретні роки або зміни в складі комісії, а не про стійку дисциплінарну культуру. Сукупно домінування зупинень (64,4 % від усіх стягнень за шість років) є принциповою відмінністю Тернопільської КДКА від тих регіональних комісій, де попередження стабільно складає 60–70 % стягнень.

На підставі даних, наданих КДКА Тернопільської області, комісію не можна охарактеризувати як непунітивну або ліберальну. Переважання зупинень у структурі стягнень, відносно високий середній ІІ (0,37) та дві фіксовані позбавлення за шестирічний період свідчать про помірно-пунітивну орієнтацію комісії. Виражена річна нерівномірність потребує подальшого аналізу для з'ясування її причин: чи є вона відображенням категорій скарг, чи пов'язана з кадровими або організаційними змінами всередині комісії.

Фрагментований простір: порівняльний аналіз регіональних дисциплінарних режимів

Дисциплінарна відповідальність адвоката становить один із найчутливіших регуляторних механізмів у системі правосуддя. З одного боку, вона покликана забезпечувати якість правничої допомоги та підтримувати професійні стандарти; з іншого – за умов структурного дисбалансу між стороною захисту і стороною обвинувачення вона здатна функціонувати як інструмент системного тиску на адвокатський корпус, що ставить під сумнів реалізацію принципу рівності сторін, закріпленого у статті 6 Конвенції про захист прав людини. Питання про те, чи діють регіональні органи адвокатського самоврядування як гаранті цієї рівноваги, чи як її порушники, залишається одним із найменш досліджених у вітчизняній правничій літературі.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні відповіді, отримані від шести

регіональних КДКА (Одеської, Київської, Полтавської, Закарпатської, Кіровоградської та Івано-Франківської областей, Тернопільської) у порядку, визначеному Законом України «Про доступ до публічної інформації». Ряд комісій – зокрема Волинської і Житомирської областей, а також КДКА міста Києва – з різних причин не надали систематизованих даних, що формує певну асиметрію інформаційного поля, проте не позбавляє вибірку репрезентативної цінності: до неї потрапили як найбільші (Київська, Одеська, Полтавська), так і малі регіональні комісії (Івано-Франківська, Кіровоградська, Закарпатська), а також регіони з виразно відмінними інституційними траєкторіями.

Методологічно дослідження побудовано на принципі уніфікованої аналітичної рамки, що дозволяє зіставляти різномірні за масштабом регіони через єдину систему індикаторів. Ключовими є: (1) індекс активності – загальна кількість винесених рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності, що характеризує інтенсивність роботи палати; (2) індекс пунітивності – питома вага суворих санкцій (зупинення права та позбавлення права) у загальному масиві рішень, який відображає схильність комісії до радикальних обмежувальних заходів; (3) індекс пунітивності, побудований на зваженому сумуванні (попередження – 0, зупинення – 1, позбавлення – 2) з нормуванням на максимально можливе значення, що дозволяє концептуалізувати дисциплінарну практику у безрозмірному діапазоні від 0 (абсолютна поблажливість) до 1 (абсолютна каральність). Нормативно очікуваний для системи, побудованої на принципі пропорційності, діапазон індексу жорсткості становить 0,3–0,5; значення нижче 0,3 вказує на корпоративну поблажливість, вище 0,5 – на каральний ухил.

Агрегований масив даних за шість років охоплює 889 рішень про притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, розподілених вкрай нерівномірно між регіонами. Загальну динаміку активності за роками представлено у таблиці нижче.

Табл. 17.

Порівняльна структура стягнень шести регіональних КДКА

Регіон	2020	2021	2022	2023	2024	2025	РАЗОМ
Полтавська	9	34	8	31	90	134	306
Київська	83	48	18	26	43	32	250
Одеська	39	36	47	25	20	24	191
Закарпатська	4	5	8	16	29	6	68
Кіровоградська	5	10	4	17	12	1	49
Івано-Франківська	3	2	1	6	13	0	25
ВСЬОГО	143	135	86	121	207	197	889

Уже перший погляд на представлені дані виявляє різючу гетерогенність навантаження: амплітуда річних показників у межах одного року коливається від одиниць (Івано-Франківська, 2022) до кількох десятків (Київська, 2020; Полтавська, 2025). Середньорічний показник варіює від 4,2 стягнення (Івано-Франківська) до 51,0 (Полтавська), тобто в дванадцять разів – при тому, що чисельність адвокатських корпусів регіонів відрізняється значно менше. Це принципово суперечить гіпотезі про пропорційне розподілення проступків: якби КДКА реагували переважно на стабільний потік скарг клієнтів, співвідношення між регіонами відтворювалося б із року в рік, однак статистика демонструє структурні зрушення, які вказують на дію зовнішніх чинників.

Найяскравішим прикладом таких зрушень є траєкторія Полтавської області: зростання кількості рішень з 8 у 2022 році до 134 у 2025 році – у сімнадцять разів. Показник Івано-Франківської області, навпаки, у 2025 році впав до нуля внаслідок відсутності кворуму дисциплінарної палати. Ці два крайніх випадки маркують межі того, у яких операційних режимах можуть функціонувати органи адвокатського самоврядування в умовах тривалого воєнного стану: від надмірної концентрації (Полтава як де-факто всеукраїнський процесинговий майданчик для перерозподілених справ) до повного інституційного паралічу.

Хронологічний аналіз агрегованих даних дозволяє виокремити три принципово різні фази функціонування регіональної дисциплінарної системи.

Перша фаза: довоєнна дисциплінарна статика (2020–2021) – характеризується виразним пунітивним нахилом у великих регіонах: Київська КДКА у 2020 році винесла 83 рішення, з яких 89,2% становили зупинення права, фактично монополізувавши цю санкцію як стандартну. Одеська область у 2021 році продемонструвала аномалію іншого роду: 36,1% позбавлень у загальному масиві рішень – показник у 3,6 рази вищий за середній по країні, що свідчить про періодичну «концентрацію» найсуворіших заходів, підстави якої залишаються непрозорими.

Друга фаза: інституційна депресія 2022 року – відображає прямий вплив повномасштабного вторгнення на операційну спроможність органів самоврядування. Падіння дисциплінарної активності у Київській області склало 78% відносно 2020 року, в Івано-Франківській – фіксувалося лише одне рішення за весь рік. Якісний склад рішень цього періоду є особливо показовим: в Одеській області за рекордної кількості проваджень (47) не було винесено жодного рішення про позбавлення права, натомість 87,2% склали зупинення. Це свідчить про те, що у кризові моменти комісії тяжіють до «проміжних» санкцій, які формально не виключають адвоката з професії, але фактично паралізують його діяльність у період максимальної затребуваності правової допомоги.

Третя фаза: адміністративна активізація (2023–2025) – принципово відрізняється від попередніх не лише кількісно, але й якісно. Основним драйвером зростання стає вже не скарга клієнта, а системний адміністративний тиск з боку Вищої школи адвокатури (далі — ВША) Національної асоціації адвокатів України щодо непідвищення кваліфікації. Полтавська область перетворилася на епіцентр цього процесу: зростання з 8 рішень у 2022 році до 134 у 2025 році не пов’язане з погіршенням професійної поведінки адвокатів, а відображає, по-перше, масові скарги ВША НААУ щодо невиконання вимог про щорічне отримання десяти залікових балів з підвищення кваліфікації і, по-друге, перерозподіл справ з інших регіонів, де місцеві комісії не змогли забезпечити кворум. Цей феномен трансформує природу дисциплінарної юстиції: від реактивної (реагування на скаргу) до проактивно-адміністративної (забезпечення виконання корпоративних стандартів).

Ключовим аналітичним завданням дослідження є виявлення того, яку санкцію кожна регіональна комісія вважає «стандотною реакцією» на дисциплінарний проступок. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає триступеневу градацію стягнень: попередження (мінімальний рівень), зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (середній) і позбавлення цього права (максимальний). Нормативна логіка припускає, що більшість проступків не сягає порогу, який вимагає відсторонення від практики, і відтак відтворювана у практиці пропорція має віддавати перевагу найм’якшому заходу. Як видно з таблиці нижче, ця логіка в реальній практиці дотримується лише в одному з шести регіонів.

Табл. 18.

Індекс пунітивності (ІП) у регіональній ієрархії КДКА

Регіон	Попер.	Зупин.	Позб.	ВСЬОГО	% попер.	% зупин.	% позб.
Полтавська	173	101	32	306	56,5	33,0	10,5
Київська	59	163	28	250	24,5	64,4	11,1
Одеська	52	120	19	191	27,2	62,8	9,9
Закарпатська	36	24	8	68	52,9	35,3	11,8
Кіровоградська	22	25	2	49	44,9	51,0	4,1
І.-Франківська	21	4	0	25	80,0	20,0	0,0

Найбільш промовистою закономірністю є різка бінарна дивергенція між двома групами регіонів. Перша група – Київська та Одеська області – демонструє практичну монополію зупинення права (62,8–64,4%) з маргіальною роллю попередження (24,5–27,2%); друга група – Полтавська, Закарпатська та Івано-Франківська області – побудована на інверсній логіці, де попередження

становить більшість рішень (52,9–80,0%). Кіровоградська область займає проміжну позицію з майже рівноважним розподілом. Ця дивергенція є принциповою: вона вказує на те, що однакова нормативна рамка (стаття 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») породжує діаметрально протилежні санкційні політики залежно від місця реєстрації адвоката.

Домінування зупинення права у перших двох регіонах не є випадковим. Ця санкція посідає «зручну» нішу між декларативним попередженням (яке не тягне практичних наслідків) і незворотним позбавленням (яке автоматично ставить питання про пропорційність і провокує судове оскарження). Психологічна і юридична привабливість зупинення для дисциплінарного органу описується у педологічній літературі через концепцію «проміжних санкцій», що набувають популярності не за найкращою відповідністю обставинам конкретної справи, а за структурною зручністю для органу, який їх застосовує. Зупинення достатньо суворе, щоб виглядати як реальне покарання, і формально тимчасове, що знімає психологічний тягар незворотності. Саме тому воно перетворюється на «зброю вибору» (weapon of choice) комісії, які прагнуть демонструвати дисциплінарну активність без ризику оскарження за надмірну суворість.

Як і раніше, для синтетичної оцінки пунітивного профілю кожного регіону застосовується єдиний індекс пунітивності (ІІ).

Табл. 19.

Регіональні КДКА з індексом суворості (SI)

Регіон	ІІ	% суворих санкцій	Тип моделі
Одеська	0,41	72,8	Структурно-каральна
Київська	0,43	75,5	Обмежувально-репресивна
Кіровоградська	0,29	55,1	Помірно пунітивна
Полтавська	0,27	43,5	Гібридно-адміністративна
Закарпатська	0,29	47,1	Ситуативно-пунітивна
Ів.-Франківська	0,08	20,0	Превентивно-виховна

Синтез кількісного та якісного аналізу дозволяє сформулювати п'ятифакторну типологію регіональних моделей дисциплінарної практики КДКА, що узагальнена у таблиці нижче.

Табл. 20.

Типологія регіональних моделей КДКА

Регіони	Домінуюча санкція	Визначальна логіка
Одеська, Київська	Зупинення (63–64%)	Зупинення як стандартна, а не виняткова реакція
Кіровоградська	Зупинення (51%)	Готовність до відсторонення без переходу до незворотності
Закарпатська	Попередження (53%)	Інструменталізація окремих справ; варіативність
Полтавська	Попередження (57%)	Масовий адміністративний процесинг
Івано-Франківська	Попередження (80%)	Виховна орієнтація; ризики корпоративної поблажливості

Корпоративний щит чи незалежний контроль: дисциплінарна практика КДКП

На підставі офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (КДКП) нами здійснено комплексний аналіз дисциплінарної практики щодо прокурорів України за 2020–2025 роки з окремими екскурсами в 2026 рік. Дослідження охоплює динаміку чисельності прокурорського корпусу, структуру та щорічні показники накладених стягнень, рівень конверсії скарг у реальні санкції та підстави закриття проваджень. Аналіз дозволяє стверджувати, що КДКП, попри формальну незалежність від органів прокуратури, функціонує як механізм із вираженими корпоративними рисами: переважна більшість скарг відхиляється, провадження закриваються без стягнень, а санкції застосовуються переважно у найочевидніших випадках. Ці характеристики ставлять питання про ступінь ефективності інституту як незалежного органу зовнішнього контролю.

Аналітичний огляд ґрунтується на двох офіційних джерелах.

Перше – відповідь Офісу Генерального прокурора від 27 березня 2026 року (вих. № 30/3-442ВІХ-26), яка містить відомості про фактичну чисельність прокурорів та стягнення, застосовані за наказами Генерального прокурора й керівників обласних прокуратур у 2020–2025 роках.

Друге – відповідь КДКП від 27 березня 2026 року (вих. № 043-1014вих-26), яка містить дані про кількість притягнутих до дисциплінарної відповідальності прокурорів, структуру стягнень та кількість закритих без накладення стягнення проваджень за 2021–2025 роки.

Необхідно зазначити, що два потоки даних не дублюють, а доповнюють один одного. Дані ОГП відображають відомчі стягнення, що накладаються безпосередньо наказами прокурорського керівництва в межах внутрішнього службового управління. Дані КДКП відображають рішення незалежного колегіального органу, утвореного відповідно до Закону «Про прокуратуру». Водночас слід враховувати, що до 1 вересня 2021 року КДКП не функціонувала (її діяльність була зупинена Законом № 113-ІХ від 19 вересня 2019 року в межах реформи прокуратури), а функції дисциплінарного контролю виконували кадрові комісії. Відповідно, зіставлення даних за 2020–2021 роки з показниками пізніших років потребує методологічної обережності.

Відправним пунктом для обчислення відносних показників дисциплінарної активності є динаміка чисельності прокурорів. За відповідними даними ОГП фактична чисельність прокурорів у 2020–2025 роках була такою:

Табл. 21.

Фактична чисельність прокурорів органів прокуратури

	ВСЬОГО	Офіс ГП	Обласні	Окружні / місцеві
2020	8800	842	2630	5328
2021	8996	942	2934	5120
2022	8714	894	2772	5048
2023	8555	973	2688	4894
2024	8489	912	2802	4775
2025	8595	1020	3193	4382

Загальна чисельність прокурорів демонструє поступове скорочення з максимуму 2021 року (8996 осіб) до мінімуму 2024-го (8489 осіб) та незначно відновилися у 2025-му (8595 осіб). Більш виразна тенденція простежується на структурному рівні: чисельність прокурорів окружних прокуратур скоротилася з 5328 у 2020 році до 4382 у 2025-му (–17,7%), тоді як чисельність в ОГП зросла з 842 до 1020 осіб (+21,1%), а в обласних прокуратурах – з 2630 до 3 193 (+21,4%). Ця реструктуризація свідчить про посилення управлінської та наглядової вертикалі за скорочення «польового» рівня. Скорочення корпусу «лінійних» прокурорів зі збільшенням наглядового апарату є характерною рисою реформованої системи і безпосередньо впливає на навантаження – а відтак і на ризики дисциплінарних порушень.

Дані КДКП є основним аналітичним масивом для оцінки дисциплінарної практики, оскільки

відображають рішення незалежного органу, що вирішує питання дисциплінарної відповідальності прокурорів колегіально та з дотриманням встановленої процедури. Починаючи з 1 вересня 2021 року, коли КДКП відновила роботу, зафіксовані такі показники:

Табл. 22.

Дисциплінарні стягнення КДКП та закриті провадження

	ВСЬОГО	Догана	Заборона переведення	Звільнення	Закрито без стягнень	% звільнень
2021	15	7	5	3	17	20%
2022	116	70	19	27	98	23%
2023	132	70	28	34	96	26%
2024	90	61	12	17	36	19%
2025	83	25	19	39	91	47%
РАЗОМ	436	233	83	120	338	28%

За весь аналізований період (2021–2025) КДКП притягла до відповідальності 436 прокурорів і закрила без накладення стягнення 338 проваджень. Пік активності – 2023 рік (132 притягнутих). Після цього – суттєвий спад (90 у 2024-му, 83 у 2025-му), однак якість стягнень радикально змінилася: у 2025 році частка звільнень становить 47% – проти 19% у 2024-му. Іншими словами, КДКП застосовує менше стягнень, але стає суворішою у виборі їх виду. Такий перехід від кількісної до якісної пунітивності є характерним для зрілих дисциплінарних систем.

Ключовим показником ефективності (або, залежно від позиції, «захисності») дисциплінарного органу є співвідношення між кількістю поданих скарг і кількістю реально накладених стягнень. Для КДКП цей показник виглядає таким чином:

Табл. 23.

Конверсійний коефіцієнт КДКП (скарга → стягнення)

	Скарги (КДКП)	Відмова у відкритті	Відкрито провадженні	Притягнуто зі стягненням	Конверсійний коеф. (скарга → стягнення)
2024	980	578	402	90	~9,2%
2025	1296	894	402	83	~6,4%

Конверсійний коефіцієнт 2024 року становить близько 9,2% – тобто лише приблизно кожна одинадцята скарга завершується реальним стягненням. У 2025 році, незважаючи на більший вхідний потік скарг (1296), показник знизився до близько 6,4%. Іншими словами, понад 90% скарг або відхиляються вже на стадії вирішення питання про відкриття провадження (у 2025 р. відмовлено у відкритті у 894 із 1296 випадків, тобто у 69%), або закриваються без стягнення вже після відкриття. Це вдвічі нижче, ніж, наприклад, середні показники ефективності дисциплінарних систем у порівняних правових порядках.

Особливу аналітичну вагу має «вторинний фільтр»: з тих скарг, які таки пройшли стадію відкриття провадження, у 2025 році без стягнення закрито 91 провадження при 83 стягненнях — тобто закритих більше, ніж тих, де відповідальність настала. Цей феномен потребує самостійного пояснення і розглядається у наступному розділі.

За весь аналізований період КДКП закрила 338 дисциплінарних проваджень без накладення стягнення. Аналіз конкретних рішень дозволяє виокремити кілька стійких підстав закриття:

Підстави закриття проваджень

Підстава закриття	Зміст	Поширеність
Недоведеність проступку	Обставини скарги «не знайшли підтвердження». Застосовується стандарт «більше ймовірне, ніж ні»	Домінуюча (60–85%)
Вибуття з корпусу	Прокурор звільнився до розгляду – КДКП втрачає юрисдикцію	Систематична
Обмеженість компетенції	КДКП «не наділена повноваженнями» оцінювати рішення судів і процесуальні рішення	Регулярна
Сплив строків (1 рік)	Факт проступку встановлено, але рішення не може бути прийнято після 1 року з дня вчинення	Нерідка
Неконкретність скарги	Скаржник посилається лише на ЗМІ без конкретних фактів – КДКП відмовляє	Актуальна (2026)

Домінуючою є перша підстава – недоведеність проступку. КДКП регулярно констатує, що «обставини скарги не знайшли підтвердження під час перевірки», застосовуючи стандарт доказування «більше ймовірне, ніж не». Попри те що цей стандарт є цілком обґрунтованим для органу, що виконує функції «квазі-суду», на практиці його застосування нерідко веде до закриття справ, де порушення є очевидним, але «документальний слід» виявляється недостатнім. Прикметно, що в одній зі справ прокурор уже мав попереднє стягнення за аналогічне порушення (неповноту декларації), однак нове провадження закрито через недоведеність – КДКП підкреслила, що попередні стягнення не тягнуть автоматичної ескалації.

Другою рисою є системне використання «процесуального рятувального кола»: підстав, що дозволяють закрити справу без оцінки суті – спливання строку (1 рік з дня вчинення проступку), втрата прокурором статусу до завершення провадження, або обмеженість компетенції Комісії. Ці підстави хоч і є правомірними, у сукупності функціонують як структурні «люки», через які чимала частина справ вислизає від реальної оцінки.

Важливою є й третя закономірність – корпоративна замкненість скаржного потоку. В аналізованому масиві рішень усі без винятку скаржники є представниками прокурорської вертикалі: керівники прокуратур, Генеральна інспекція ОГП, начальники структурних підрозділів. Жодного провадження, ефективно порушеного за скаргою адвоката, потерпілого чи громадянина, у дослідженому масиві не зафіксовано. Попри те що закон формально допускає такі скарги, на практиці зовнішній суспільний контроль через КДКП є майже нульовим.

Закон України «Про прокуратуру» передбачає три рівні дисциплінарних стягнень: догана (найлегша), заборона на переведення або підвищення протягом одного року (середня) та звільнення з посади (максимальна). Аналіз практики свідчить, що КДКП дотримується чіткої ієрархії при виборі стягнення.

Догана застосовується переважно за одноразові процесуальні порушення (неявка до суду, несвоєчасне подання декларації), за умови відсутності попередніх стягнень та наявності позитивної службової характеристики. **Заборона на переведення/підвищення** використовується у справах, де встановлено умисний характер порушення або корупційну спрямованість без ознак систематичності. **Звільнення** застосовується виключно у випадках умисної, системної або очевидно корупційної поведінки, де перебування прокурора на посаді визнається несумісним з вимогами до корпусу.

Знаковою тенденцією 2025 року є те, що вперше за аналізований період частка звільнень (47%) перевищила частку доган (30%) у загальній структурі стягнень КДКП. Причина – масові звільнення у зв'язку зі скандалом із фіктивними інвалідностями та корупційними провадженнями. Проте навіть ця жорсткіша практика застосовується лише тоді, коли доказова база є безспірною — у випадках, де

результати таємних перевірок добросовісності, оперативні матеріали або судові вироби залишають Комісії мало простору для закриття справи.

Сукупність наведених вище даних дає підстави для формулювання ключової аналітичної тези: попри формальну незалежність від органів прокуратури, закріплену у статті 73 Закону «Про прокуратуру» (КДКП є самостійною юридичною особою), фактична практика Комісії відтворює **модель корпоративного захисту**, в якій дисциплінарний механізм функціонує передусім в інтересах збереження, а не контролю корпусу.

Аргументи на підтримку цієї тези такі.

По-перше, переважна більшість скарг відхиляється ще до відкриття провадження. Так, у 2025 році КДКП відмовила у відкритті провадження у 69% випадків (894 із 1296 скарг). Це означає, що більшість звернень, у тому числі ті, що містять серйозні звинувачення, не проходять навіть первинного розгляду.

По-друге, навіть ті провадження, що дійшли до розгляду по суті, закриваються без стягнення у 40–53% випадків. Поєднання двох фільтрів – на стадії відкриття і на стадії розгляду – дає загальний конверсійний коефіцієнт менше 10%.

По-третє, коли стягнення все ж накладається, воно, як правило, є найм'якшим – доганою. Звільнення застосовується лише в найочевидніших, нерідко вже медійно відомих випадках або тоді, коли корупційна складова підтверджена матеріалами кримінального провадження НАБУ чи САП. Тобто КДКП реагує не на саму поведінку, а на її публічну незворотність.

По-четверте, корпоративна замкненість скаргного потоку означає, що дисциплінарний механізм майже виключно обслуговує внутрішні управлінські потреби прокурорської ієрархії – покарання «незручних» підлеглих або реагування на медійні скандали, – але не функціонує як канал зовнішньої підзвітності.

По-п'яте, аргументом на підтримку тези є і структурна прогалина щодо вищого керівництва: у справах, пов'язаних з оцінкою поведінки керівників обласних прокуратур, КДКП регулярно посиляється на обмеженість своєї компетенції або недостатність доказів, а у відомому прецеденті 2018 року взагалі визнала себе некомпетентною щодо Генерального прокурора.

Усе це не означає, що КДКП свідомо «кришує» порушників. Однак сукупний ефект існуючих процедур, доказових стандартів і обмежень компетенції полягає в тому, що реальна відповідальність настає лише для найбільш одіозних випадків, тоді як системна посередня недбалість і дрібна корупція залишаються поза ефективним дисциплінарним контролем.

Отже, аналіз дисциплінарної практики КДКП за 2020–2026 роки на підставі офіційних статистичних даних дозволяє сформулювати такі висновки.

По-перше, рівень дисциплінарного охоплення залишається низьким: навіть у рекордні 2022–2023 роки під дисциплінарну відповідальність підпадало не більше 1,5% прокурорського корпусу за відомчим каналом і менше 1% за каналом КДКП. За таких показників дисциплінарний механізм не може вважатися ефективним інструментом системної якості.

По-друге, конверсійний коефіцієнт «скарга → стягнення» в межах КДКП становить менше 10% і є структурно низьким, що зумовлено як особливостями доказового стандарту, так і вузькою компетенцією Комісії та процесуальними підставами закриття справ.

По-третє, структура стягнень зазнала позитивних зрушень: частка звільнень зросла з ~10% до реформи до 47% у 2025 році, що свідчить про підвищення якості рішень у разі, коли відповідальність таки настає. Проте цей прогрес не компенсує загального низького рівня охоплення.

По-четверте, дисциплінарний механізм є системно замкненим і орієнтованим на внутрішні потреби прокурорської ієрархії: зовнішні суб'єкти – адвокати, потерпілі, громадяни – фактично позбавлені можливості ефективно ініціювати провадження. Це суперечить стандартам зовнішньої підзвітності та ставить питання відповідності реального функціонування КДКП принципам, закладеним у Рекомендаціях Ради Європи щодо прокурорів.

По-п'яте, перспективи вдосконалення системи передбачають необхідність розширення кола ефективних скаргників, збільшення строку давності притягнення до відповідальності, деталізації підстав для закриття проваджень і посилення прозорості в публікації рішень з їх систематизованою статистикою. Тільки за цих умов КДКП може стати дійсно незалежним органом зовнішнього контролю, а не лише формальним дотриманням вимоги про «незалежний орган».

Дисциплінарна відповідальність слідчих та дізнавачів поліції: між «м'якою дисципліною» і виключенням із лав

Запровадження функціонально самостійних підрозділів досудового розслідування в складі Національної поліції України після реформи 2015 року поставило перед системою дисциплінарної відповідальності якісно нове завдання: забезпечити внутрішньовідомчий контроль за діяльністю осіб, які здійснюють кримінальне провадження, а отже – безпосередньо впливають на долю учасників процесу, передусім підозрюваних, потерпілих та їхніх захисників. Слідчі та дізнавачі не є рядовим кадровим ресурсом поліції: у системі координат кримінальної юстиції вони виступають одним із трьох ключових суб'єктів – поряд із прокурором та суддею, – від якості праці яких залежить реалізація принципу верховенства права. Саме тому емпіричне дослідження дисциплінарної практики щодо цієї категорії поліцейських має не тільки статистичний, а й концептуальний вимір: воно проливає світло на реальне, а не декларативне співвідношення сил у системі кримінального провадження.

Емпіричну основу цієї статті становить офіційна відповідь Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України (вих. № 44979-2026 від 27 березня 2026 року) на запит про надання публічної інформації, поданий у порядку Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Відповідь містить два масиви даних: облікову чисельність поліцейських, які перебували на посадах слідчих та дізнавачів Національної поліції України станом на 1 січня кожного року з 2020 по 2026 рік, а також кількість дисциплінарних стягнень, застосованих до цієї категорії у кожному з років від 2020 до 2025 включно, у розрізі всіх семи видів стягнень, передбачених чинним законодавством.

Методологічно важливо наголосити: наведені цифри відображають кількість стягнень, а не кількість осіб, до яких вони застосовувалися; один працівник міг зазнати кількох дисциплінарних проваджень упродовж року, тому співвідношення стягнень і облікової чисельності слід тлумачити як показник інтенсивності дисциплінарного тиску, а не частки притягнутих осіб.

Облікова чисельність слідчих і дізнавачів протягом досліджуваного періоду коливалася у відносно вузькому діапазоні – від 8969 осіб станом на 1 січня 2026 року до 10260 осіб станом на 1 січня 2021 року; середньорічне значення за шість років становить приблизно 9646 осіб. У динаміці виразно виокремлюються дві фази: фаза зростання у 2020–2021 роках (+5,7 %), зумовлена консолідацією структури досудового розслідування та добором кадрів, та фаза тривалого скорочення, що розпочалася у 2022 році й досягла мінімуму на початок 2026 року, тобто втратою у 12,6 % особового складу порівняно з піком 2021 року.

Особливо прискорене зменшення у 2024–2025 роках (–9,5 % лише за один рік) корелює з мобілізаційними процесами, бойовими втратами та загальною кадровою ерозією, характерною для правоохоронної системи України в умовах повномасштабної російсько-української війни. Зауважимо, що скорочення слідчого корпусу на понад 1 тис. осіб за відносно стабільної чи навіть зростаючої кількості зареєстрованих кримінальних проваджень неминуче створює додатковий тиск на тих, хто залишився у лавах слідчих, – а отже, і на загальний рівень помилок, порушень та, відповідно, дисциплінарних реакцій на них.

Табл. 25.

Облікова чисельність слідчих та дізнавачів поліції

Станом на 1 січня	Облікова чисельність	Абсолютна зміна до 2020 року	Відносна зміна до 2020 року
2020 р.	9707	–	–
2021 р.	10260	+553	+5,7 %
2022 р.	10091	+384	+4,0 %
2023 р.	9690	-17	-0,2 %
2024 р.	10086	+379	+3,9 %
2025 р.	9124	- 583	-6,0 %
2026 р.	8969	- 738	-7,6 %
Діапазон / середнє	Мінімальна: 8969 Максимальна: 10260 Середня: 9646	–	-7,6 %

Сукупно за 2020–2025 роки до слідчих та дізнавачів НПУ було застосовано 28914 дисциплінарних стягнень, тобто в середньому 4819 на рік. Розгортання цих даних у часі демонструє не лінійну, а хвилеподібну траєкторію, у якій можна виокремити чотири фази.

Перша – **умовно «довоснна» (2020 рік)** – з показником 4855 стягнень, що може слугувати базовою точкою відліку.

Друга – **спадна (2021–2022 рр.)** – з помірним зниженням у 2021 році (4 560) та різким провалом у 2022 році (3 710).

Третя – **компенсаторна (2023 рік)** – з пікою у 5729 стягнень, що на 54,4 % перевищує попередній рік.

Четверта – **фаза поступової нормалізації (2024–2025 рр.)** з показниками 5437 та 4623 відповідно, які, однак, так і не опустились нижче рівня 2020 року.

Показник кількості стягнень на 100 осіб облікової чисельності коливається у межах від 36,8 (2022) до 59,1 (2023), тобто навіть у найменш «репресивний» рік дисциплінарний тиск був не символічним: принаймні троє з восьми слідчих зазнавали стягнення (або та сама особа – кількаразово), а на піці 2023 року цей показник наближався до співвідношення «одне стягнення на кожного другого слідчого на рік».

Табл. 26.

Загальна кількість стягнень та інтенсивність тиску

	Загальна кількість стягнень	Середньорічна чисельність	Стягнень на 100 осіб
2020	4855	9984	48,6
2021	4560	10176	44,8
2022	3710	9890	37,5
2023	5729	9888	57,9
2024	5437	9605	56,6
2025	4623	9046	51,1
Разом / Середній показни	28914 (\approx 4819 у середньому за рік)	\approx 9765	49,4

Особливої аналітичної уваги заслуговує спад 2022 року. Він суперечить логіці кризової ескалації дисциплінарних ризиків, адже саме у цей рік інституційне середовище зазнало безпрецедентного стресу. Однак парадокс усувається, якщо зважити, що у перші місяці повномасштабного вторгнення відбулося об'єктивне ослаблення спроможності органів кадрового забезпечення та керівників структурних підрозділів здійснювати повноцінні службові перевірки: частина керівного складу перебувала на бойових позиціях, переорієнтовувалась на безпекові завдання або була переміщена з тимчасово окупованих територій; вичерпною була й документальна криза – втрата чи недоступність особових і наглядових проваджень. Таким чином, зниження стягнень у 2022 році слід інтерпретувати не як свідчення поліпшення дисципліни, а як функціональну недостатність самої системи реагування. Саме цим пояснюється вибуховий приріст 2023 року: відновлена адміністративна спроможність дала змогу реалізувати накопичений у попередньому році масив невиявлених або непрягнутих порушень.

Тобто йдеться не про реальне погіршення службової поведінки слідчих, а про ефект «розшляхування» відтермінованої дисциплінарної активності.

Структура стягнень за видами демонструє стабільно асиметричну модель, у якій найменш суворий захід – зауваження – посідає домінуюче місце. Питома вага зауважень коливається від 62,5 % (2022) до 68,1 % (2024), а в сукупності за шість років ця категорія становить 18847 випадків, або 65,2 % від усіх стягнень. Другий за частотою захід – догана – становить від 22,9 % (2021) до 27,2 %

(2023), кумулятивно – 24,4 %.

У поєднанні зауваження й догани формують те, що у межах цієї статті доцільно означити як «м'яке ядро» дисциплінарної практики – стабільні 88–92 % від загальної кількості стягнень щорічно. Стягнення середньої тяжкості – сувора догана та попередження про неповну службову відповідність – коливаються у межах 6–10 % сукупно, з відносно стабільними абсолютними значеннями. Найтяжчі заходи – пониження у спеціальному званні, звільнення з посади та звільнення зі служби – у звичайні роки становлять 1,3–2,1 % від усіх стягнень.

Табл. 27.

Структура стягнень НПУ за видами: абсолютні значення

	Заув.	Догана	Сув. догана	ПНСВ	Пониж. у званні	Звіл. з пос.	Звіл. зі служ.	Усього
2020	3110	1264	289	116	2	20	54	4855
2021	3204	984	246	67	0	9	50	4560
2022	2148	850	257	78	1	14	362	3710
2023	3591	1477	358	98	0	16	189	5729
2024	3700	1312	264	59	4	7	91	5437
2025	3094	1155	221	57	2	5	89	4623
Разом	18847	7042	1635	475	9	71	835	28914

Табл. 28.

Структура стягнень НПУ за видами: питома вага (додатковий масив)

	Заув.	Догана	Сув. догана	ПНСВ	Пониж. у званні	Звіл. з пос.	Звіл. зі служ.	Усього
2020	64,1 %	26,0 %	6,0 %	2,4 %	0,0 %	0,4 %	1,1 %	100 %
2021	70,3 %	21,6 %	5,4 %	1,5 %	0,0 %	0,2 %	1,1 %	100 %
2022	57,9 %	22,9 %	6,9 %	2,1 %	0,0 %	0,4 %	9,8 %	100 %
2023	62,7 %	25,8 %	6,2 %	1,7 %	0,0 %	0,3 %	3,3 %	100 %
2024	68,1 %	24,1 %	4,9 %	1,1 %	0,1 %	0,1 %	1,7 %	100 %
2025	66,9 %	25,0 %	4,8 %	1,2 %	0,0 %	0,1 %	1,9 %	100 %
Сер.	65,2 %	24,4 %	5,7 %	1,6 %	0,0 %	0,2 %	2,9 %	100 %

Саме у сегменті найтяжчих стягнень найбільш наочно виявляється вплив війни.

Так, у 2022 році кількість звільнень зі служби сягнула 362 осіб – показника, що майже в сім разів перевищує значення 2020 року (54) та 2021 року (50), і приблизно вдвічі – показник 2023 року (189). Частка серйозних стягнень у 2022 році сягнула 10,2 % від усіх дисциплінарних рішень, тоді як у 2020–2021 роках вона не перевищувала 1,6 %, а у 2024–2025 роках знизилася до 1,9–2,1 %. З методологічного погляду показник 2022 року не є репрезентативним для «нормальної» дисциплінарної практики: він охоплює значну кількість осіб, які не повернулись на службу після 24 лютого 2022 року, опинилися на тимчасово окупованих територіях, загинули, отримали поранення чи були звільнені в адміністративному порядку у зв'язку з бойовими обставинами. Саме тому порівняльний аналіз має проводитися з обов'язковим застереженням щодо аномального характеру 2022 року, а усереднене значення серйозних стягнень за весь період має обчислюватись із виведенням цього року за дужки.

Табл. 29.

Найсурвіші дисциплінарні стягнення щодо слідчих та дізнавачів поліції

	Звіль. зі служ.	Звіль. з пос.	Пониж. у зв.	Серйозні стягнення разом	Частка серйозних	Індекс звіль. з служ. (2020 рік = 100)
2020	54	20	2	76	1,6 %	100
2021	50	9	0	59	1,3 %	93
2022	362	14	1	377	10,2 %	670
2023	189	16	0	205	3,6 %	350
2024	91	7	4	102	1,9 %	169
2025	89	5	2	96	2,1 %	165
Сер. без 2022	94,6	11,4	1,6	107,6	2,08 %	175

Якщо згрупувати всі стягнення за трьома категоріями тяжкості – м'які (зауваження та догана), середні (сувора догана та попередження про неповну службову відповідність) і серйозні (звільнення з посади, звільнення зі служби, пониження у званні), – картина набуває концептуальної чіткості. Протягом усього досліджуваного періоду частка м'яких стягнень коливається у вузькому коридорі 80,8–92,2 %, частка середніх – 5,9–9,0 %, частка серйозних (за винятком аномалії 2022 року) – 1,3–3,6 %. Така стабільність структури попри суттєві коливання абсолютних показників свідчить про те, що дисциплінарна система НПУ функціонує за логікою не «очищення» чи «відбору», а поточного дисциплінування, спрямованого переважно на підтримання службового режиму, а не на радикальну зміну кадрового складу. Це, безумовно, є легітимною функцією будь-якої відомчої дисциплінарної системи, однак водночас ставить під сумнів її здатність реагувати на структурні проблеми — систематичні процесуальні порушення, зловживання заходами забезпечення кримінального провадження чи неналежне ведення справ проти вразливих категорій осіб.

Табл. 30.

Структура стягнень за рівнями тяжкості (поліція)

	М'які (абс.)	М'які (%)	Середні (абс.)	Середні (%)	Серйозні (абс.)	Серйозні (%)	Разом
2020	4374	90,1 %	405	8,3 %	76	1,6 %	4855
2021	4188	91,8 %	313	6,9 %	59	1,3 %	4560
2022	2998	80,8 %	335	9,0 %	377	10,2 %	3710
2023	5068	88,5 %	456	8,0 %	205	3,6 %	5729
2024	5012	92,2 %	323	5,9 %	102	1,9 %	5437
2025	4249	91,9 %	278	6,0 %	96	2,1 %	4623
Разом / у сер.	25889	89,5 %	2110	7,3 %	915	3,2 %	28914

«М'які» стягнення – зауваження та догана; «середні» – суворе догана та попередження про неповну службову відповідність; «серйозні» – пониження у спеціальному званні, звільнення з посади та звільнення із служби в поліції. Аномальний показник серйозних стягнень 2022 р. (з них 362 звільнення із служби) розглядається у тексті окремо.

Особливої уваги заслугове порівняльний аспект – зіставлення структури санкцій щодо слідчих поліції з дисциплінарною практикою щодо адвокатів, прокурорів та суддів. У межах цієї статті порівняльний аналіз подається у загальному вигляді і потребує окремого емпіричного підкріплення у подальших дослідженнях. Втім, уже на рівні нормативних моделей очевидно, що для адвоката еквівалентом звільнення зі служби є зупинення права на заняття адвокатською діяльністю або позбавлення статусу, тобто санкція, що унеможливує подальшу професійну реалізацію. Для слідчого ж найпоширенішим наслідком дисциплінарного провадження залишається зауваження – захід, який не впливає ані на службове становище, ані на можливість продовжувати ведення тих самих кримінальних проваджень, у яких і було допущено порушення. Ця асиметрія є структурною, а не випадковою, і має принципове значення для оцінки реального змісту принципу процесуальної рівноправності сторін у кримінальному провадженні. Адвокат, який зазнає дисциплінарного тиску, ризикує професійною долею; слідчий за ту саму міру винності – як правило, лише формальним зауваженням.

У поєднанні окреслених тенденцій виокремлюється ще одна важлива риса системи: стабільно висока інтенсивність дисциплінарної активності за стабільно м'якої її структури. Якщо у «нормальні» роки один зі слідчих зі статистичною ймовірністю щорічно отримує стягнення, а понад дві третини стягнень обмежуються зауваженням, то ми маємо справу з моделлю, яку можна умовно охарактеризувати як «високочастотну м'яку дисципліну». У теоретичній перспективі це відтворює елементи логіки бюрократичного самовідтворення, описаної у класичних працях з соціології організацій: система виробляє документально фіксований контроль у значному обсязі, проте реальна каральна потужність цих рішень лишається низькою. Водночас різкі сплески найсуворіших санкцій (як-от 2022 року) демонструють здатність тієї ж системи за певних обставин переходити у пунітивний режим; важливим є лише те, що цей перехід є радше ситуативним, ніж системним, і здійснюється переважно у відповідь на надзвичайні обставини, а не на типологічно значущі професійні порушення.

Табл. 31.

Кумулятивна структура стягнень (поліція)

	Абсолютна кількість (2020 – 2025)	%	Середнє за рік (2020–2025)
М'які стягнення	25889	89,5 %	4315
Зауваження	18847	65,2 %	3141
Догана	7042	24,4 %	1174
«Середні» стягнення	2110	7,3 %	352
Суворі догани	1635	5,7 %	272
Попередження про неповну службу відповідність	475	1,6 %	79
Серйозні стягнення	915	3,2 %	152
Пониження у спеціальному званні на один ступінь	9	0,0 %	2
Звільнення з посади	71	0,2 %	12
Звільнення із служби	835	2,9 %	139
УСЬОГО	28914	100,0 %	4819

У сумі 28914 стягнень за шість років 89,6 % припадає на два найм'якші заходи – зауваження та догану; найсуворіші заходи (за винятком аномального 2022 року) у звичайних умовах не перевищують одиничних відсотків від загальної кількості дисциплінарних рішень.

Проведений аналіз дає підстави для низки узагальнень.

По-перше, дисциплінарна активність щодо слідчих та дізнавачів НПУ у 2020–2025 роках є

структурно стабільною, з щорічним рівнем 37–59 стягнень на 100 осіб облікового складу, і не демонструє ознак занепаду навіть у найбільш кризові роки.

По-друге, структура стягнень є глибоко асиметричною на користь м'яких заходів: зауваження та догани стабільно формують 88–92 % усієї дисциплінарної практики, тоді як звільнення у звичайних умовах становлять одиниці відсотків.

По-третє, фіксується системний розрив між формальною та реальною суворістю дисциплінарного впливу: передбачена законом семирівнева шкала стягнень на практиці звужується до двох верхніх, м'яких шаблів.

По-четверте, динаміка 2022–2023 років засвідчує, що показники одного року не можуть бути інтерпретовані поза контекстом інституційної спроможності системи – різкий спад і наступний компенсаційний сплеск мають бути прочитані як єдина крива, що відображає дезорганізацію та подальше відновлення адміністративної функції, а не реальні коливання рівня службової дисципліни.

По-п'яте, отримані дані формують необхідну емпіричну основу для подальшого порівняльного дослідження: лише зіставивши представлені показники з аналогічними даними щодо дисциплінарної практики адвокатського самоврядування, прокуратури й суддівського корпусу, можна буде верифіковано поставити питання про реальний, а не декларативний характер принципу процесуальної рівноправності сторін у кримінальному провадженні.

Дисциплінарна асиметрія в системі координат: зведена порівняльна таблиця

Попередні розділи статті послідовно проаналізували дисциплінарну практику трьох ключових суб'єктів кримінального провадження – адвокатів, прокурорів і слідчих – у межах самостійних аналітичних блоків. Нинішній, підсумковий розділ ставить перед собою якісно інше завдання: звести ці масиви в єдину порівняльну рамку задля системної оцінки дисциплінарної асиметрії. Поєднання різномірних нормативних шкал і організаційних логік неминуче потребує умовної уніфікації, тому принциповим методологічним застереженням є таке: будь-яке міжсистемне зіставлення є аналітичним інструментом, а не правовою тотожністю.

Санкції адвокатури, прокуратури та поліції різняться за своєю правовою природою, суб'єктом накладення, матеріально-правовими наслідками та ступенем незворотності. Проте саме ця умовність і є методологічно чесною: лише шляхом такого умовного зіставлення можна оцінити те, що залишається прихованим при суто нормативному аналізі — реальний дисбаланс у структурних ризиках, яким піддаються представники різних правничих професій за аналогічних або порівнянних дисциплінарних підстав.

1. Уніфікована триступенева класифікація

Для цілей порівняльного аналізу усі дисциплінарні стягнення трьох систем зведено до трьох умовних категорій за ступенем їх впливу на можливість здійснювати професійну діяльність.

Перша категорія – стягнення, не пов'язані з відстороненням від роботи (умовний аналог адвокатського попередження), – охоплює заходи декларативного або репутаційного характеру, що не обмежують безпосередньо можливість продовжувати практику/службу.

Друга категорія – стягнення, пов'язані з відстороненням від роботи (умовний аналог адвокатського зупинення), – охоплює заходи, що тимчасово або функціонально обмежують можливість здійснення професійної діяльності, підвищення по службі або доступу до певних категорій справ.

Третя категорія – стягнення, пов'язані з виключенням із професії (умовний аналог позбавлення адвокатського статусу), – охоплює найсуворіші заходи, що припиняють або унеможливають подальше перебування особи в тій самій системі. Докладний розподіл конкретних санкцій за цими категоріями наведено в Таблиці 32.

Необхідно наголосити, що запропонований розподіл є аналітично умовним і не претендує на абсолютну правову тотожність між відповідними санкціями різних систем. Так, заборона на переведення прокурора строком до одного року принципово відрізняється за наслідками від зупинення адвокатської діяльності: прокурор продовжує займати посаду, виконувати свої функції в кримінальному провадженні та отримувати заробітну плату, тоді як адвокат фактично усувається від практики з усіма матеріальними та репутаційними наслідками.

Ця асиметрія наслідків і є одним із центральних аргументів на користь висновку про структурну нерівність.

Уніфікована триступенева класифікація дисциплінарних стягнень

Умовна категорія стягнення	Адвокати	Прокурори	Слідчі/дознавачі
Стягнення, не пов'язані з відстороненням від роботи (умовне «попередження»)	Попередження	Догана	Зауваження, догана
Стягнення, пов'язані з відстороненням від роботи (умовне «зупинення»)	Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю	Заборона на переведення або призначення на вищу посаду строком до 1 року	Сувора догана, попередження про неповну службову відповідність; пониження у званні
Стягнення, пов'язані з виключенням із професії (умовне «позбавлення»)	Позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю	Звільнення з посади	Звільнення з посади; звільнення зі служби в поліції

2. Порівняльна інтенсивність дисциплінарної практики

Зведений порівняльний масив дозволяє зіставити ключові показники дисциплінарної практики трьох систем у єдиній аналітичній рамці. Принципово важливим є те, що порівняння здійснюється не на підставі абсолютних числових даних – чисельність кожної з груп суб'єктів є принципово різною, – а на підставі структурних пропорцій, тобто питомої ваги кожної категорії стягнень у загальній дисциплінарній активності відповідного органу.

Порівняльні показники дисциплінарної практики

	Адвокати: КДКА (7 регіонів)	Прокурори	Слідчі /дознавачі
Кількість стягнень за аналізований період	889	436 (КДКП) + ~460 (ОГП)	28914
Чисельність (середня за рік)	~46 тис. (у 7 регіонах: ~9 тис. – 12 тис.)	~8700	~9700
% стягнень без відсторонення (умовне «попередження»)	~40% (коливається: І.Ф. – 80%, Київ – 25%)	~53% (догана)	~90% (зауваж. + догана)
% стягнень, пов'язаних з відстороненням (умовне «зупинення»)	~48% (домінує у Київській, Одеській, Тернопільській)	~19% (заборона на переведення)	~7% (сув. догана + ПНСВ + пониж. у зв.)
% стягнень, пов'язаних з виключенням із професії (умовне «позбавлення»)	~10% (від 0% у ІФ до 11% у Київській)	~28% (звільнення з посади)	~3% (звільн.; без аномалії 2022 року – ~2%)
Індекс пунітивності (ПІ, 0–1)	0,32–0,73 (середній ~0,44–0,51)	~0,38 (з ескалацією 2025 р.)	~0,12 (без аномалії 2022 р.)

Вже перший погляд на наведені дані виявляє структурну дивергенцію, яку неможливо пояснити випадковими чинниками. Частка стягнень умовної категорії «попередження» становить близько 90% для слідчих НПУ, близько 53% для прокурорів і в середньому близько 40% для адвокатів — з регіональним розкидом від 25% (Київська КДКА) до 80% (Івано-Франківська КДКА). Інверсне співвідношення спостерігається щодо умовної категорії «зупинення»: понад 48% у адвокатів, 19% у прокурорів і лише 7% у слідчих поліції.

3. Регіональна структура стягнень щодо КДКА (2020–2025)

Регіональний зріз адвокатських дисциплінарних систем демонструє, що уніфікована нормативна рамка породжує принципово різні санкційні моделі залежно від регіону. Розрив між мінімальним і максимальним значенням синтетичного індексу пунітивності (ПІ = 0,32 для Івано-Франківської та ПІ = 0,44 для Київської КДКА) є концептуально значущим: місце реєстрації адвоката виступає самостійним детермінантом ризику серйозного дисциплінарного стягнення, не залежним від суті інкримінованого проступку.

Табл. 34.

Структура стягнень КДКА у триступеневій класифікації (2020–2025)

КДКА	Попередження	Зупинення	Позбавлення	Всього	Ш
Полтавська	173 (56,5%)	101 (33,0%)	32 (10,5%)	306	0,51
Тернопільська	14 (31,1%)	29 (64,4%)	2 (4,4%)	45	0,44
Закарпатська	36 (52,9%)	24 (35,3%)	8 (11,8%)	68	0,51
Кіровоградська	22 (44,9%)	25 (51,0%)	2 (4,1%)	49	0,55
Одеська	52 (27,2%)	120 (62,8%)	19 (9,9%)	191	0,41
Київська	62 (24,5%)	163 (64,4%)	28 (11,1%)	253	0,43
І.-Франківська	21 (84,0%)	4 (16,0%)	0 (0%)	25	0,32
Разом / середнє	380 (42,7%)	466 (52,4%)	91 (10,2%)	889	0,44–0,51

4. Структура стягнень щодо прокурорів (КДКП, 2021–2025)

Дисциплінарна практика КДКП демонструє принципово іншу логіку розподілу стягнень. При конверсійному коефіцієнті «скарга → стягнення» на рівні 6–9% КДКП застосовує стягнення переважно у найбільш очевидних випадках. Важливою тенденцією 2025 року є зрушення у бік більшої суворості — частка умовного «позбавлення» сягнула 47% — однак цей показник відображає реакцію на конкретні корупційні скандали, а не зміну загальної санкційної філософії.

Табл. 35.

Структура стягнень КДКП у триступеневій класифікації (2021–2025)

	Притягнуто (% від відкритих)	Догана (умовне «попередження»)	Заборона переведення (умовне «зупинення»)	Звільнення (умовне «позбавлення»)
2021	15 (100%)	7 (47%)	5 (33%)	3 (20%)
2022	116 (54%)	70 (60%)	19 (16%)	27 (23%)
2023	132 (58%)	70 (53%)	28 (21%)	34 (26%)
2024	90 (71%)	61 (68%)	12 (13%)	17 (19%)
2025	83 (48%)	25 (30%)	19 (23%)	39 (47%)
Разом	436 (56%)	233 (53%)	83 (19%)	120 (28%)

5. Структура стягнень щодо слідчих та дізнавачів поліції (2020–2025)

Дисциплінарна система НПУ щодо слідчих функціонує за моделлю «м'якого ядра»: у всі аналізовані роки, за виключенням аномалії 2022 року, частка умовного «попередження» стабільно перевищує 88–92% усіх стягнень. Аномалія 2022 року – різке зростання частки звільнень до 10,2% – пояснюється не погіршенням службової дисципліни, а адміністративними наслідками повномасштабного вторгнення: звільненням осіб, що не повернулись на службу, втратою зв'язку з персоналом на тимчасово окупованих територіях тощо, і не є репрезентативним для оцінки «нормального» рівня пунітивності системи.

Табл. 36.

Структура стягнень Національної поліції України у класифікації

Рік	«Попередження» (зауваження + догана)	«Зупинення» (сувора догана + попер. про НДВ + пониж. у зв.)	«Позбавлення» (звільнення з посади / зі служби)
2020	4374 (90,1%)	405 (8,3%)	76 (1,6%)
2021	4188 (91,8%)	313 (6,9%)	59 (1,3%)
2022	2998 (80,8%)	335 (9,0%)	377 (10,2%)
2023	5068 (88,5%)	456 (8,0%)	205 (3,6%)
2024	5012 (92,2%)	323 (5,9%)	102 (1,9%)
2025	4249 (91,9%)	278 (6,0%)	96 (2,1%)
Разом	25 889 (89,5%)	2110 (7,3%)	915 (3,2%)

6. Синтетична оцінка дисциплінарної асиметрії

Сукупний аналіз наведених даних дозволяє сформулювати центральний висновок цього дослідження: система дисциплінарної відповідальності в Україні функціонує принципово по-різному щодо трьох ключових суб'єктів кримінального провадження, причому ця різниця є структурною, а не ситуативною. Понад 73% адвокатів, притягнутих до дисциплінарної відповідальності провідними КДКА (Київська та Одеська), отримують стягнення у категоріях «зупинення» або «позбавлення» – тобто заходи, що реально обмежують або припиняють їхню практику. Для прокурорів аналогічний показник становить 47% (з яких 28% – власне звільнення з посади), проте за конверсійного коефіцієнта менше 10% загальний ризик серйозного стягнення для прокурора є структурно нижчим. Для слідчих НПУ частка стягнень категорій «зупинення» і «позбавлення» в умовах нормальної (невоєнної) дисциплінарної практики не перевищує 9–10%.

Ця диспропорція є принципово важливою для оцінки декларованого принципу рівності сторін кримінального провадження. Адвокат, який зазнає дисциплінарного переслідування, ризикує втратою засобів до існування, клієнтської бази та можливості здійснювати представництво у поточних справах. Слідчий або прокурор за ту саму міру вини – як правило, лише формальним зауваженням або доганою, що не впливають ні на посаду, ні на участь у тих самих кримінальних провадженнях. Цей структурний дисбаланс підриває рівність зброї (*equality of arms*) не в нормативному, а у функціональному вимірі – саме там, де вона має найбільше практичне значення.

Необхідно знову наголосити, що умовна класифікація, застосована у цьому розділі, не претендує на правову точність та ідентифікацію конкретних санкцій як «однакових» у різних системах. Її єдина аналітична мета – унаочнити, за яким принципом відповідний дисциплінарний орган реагує на проступок свого суб'єкта: декларативним символічним жестом, тимчасовим обмеженням діяльності чи виключенням з професії. Саме цей вимір – реального соціального та матеріального впливу стягнення на особу – відображає справжній рівень суворості системи, незалежно від того, як конкретна санкція іменується у відповідному законі.

Висновки

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки, що мають суттєве практичне значення та ставлять під сумнів усталені декларативні положення про рівність учасників судочинства. Ідеться не про прості стереотипи – практикуючі адвокати добре обізнані з тим, що їхні процесуальні можливості є об'єктивно меншими порівняно зі стороною обвинувачення. Наукова цінність цього дослідження полягає в тому, що воно вперше здійснило системний аналіз зазначеної проблематики поза межами офіційного дискурсу рівності сторін.

Через призму матеріальних, соціальних, економічних та репутаційних наслідків застосування дисциплінарних санкцій установлено глибоку структурну нерівність у дисциплінарних правовідносинах. Статистичні дані свідчать про **разючий дисбаланс**: щонайменше дві третини слідчих, прокурорів та дізнавачів у дисциплінарних провадженнях отримують максимум попередження або догану, тоді як понад дві третини адвокатів в аналогічних ситуаціях зазнають суворіших санкцій. Найпоширенішими серед них є зупинення або позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, що фактично означає руйнування професійної кар'єри, втрату клієнтської бази та засобів до існування. Такий стан речей унеможливорює будь-яку змістовну реалізацію декларованого принципу рівності адвокатів та інших представників правничих професій.

Постає закономірне питання про інституційні чинники, що зумовили формування цього соціально-правового феномену. На відміну від слідчих і прокурорів, чия дисциплінарна відповідальність реалізується в межах ієрархічних службових відносин, система адвокатської дисципліни демонструє виражений пунітивний ухил. Парадоксальним є те, що зазначені санкції накладаються самими ж представниками адвокатської спільноти – членами КДКА, обраними на виборних засадах.

Усунення цієї нерівності виключно законодавчими засобами є недостатнім, оскільки чимало регіональних КДКА системно ігнорують належне застосування захисних правових механізмів. Центральною процедурною вадою є порушення принципу змагальності: КДКА нерідко суміщає функції дізнання, досудового розслідування, підтримання обвинувачення та здійснення правосуддя в межах одного органу. Характерно, що навіть у разі неявки скаржника або відмови від підтримання скарги комісія перебирає на себе обвинувальну функцію, що є прямим порушенням презумпції невинуватості.

Ключовим напрямом вирішення зазначених проблем є підвищення прозорості та забезпечення

відкритості діяльності КДКА. Наразі в системі адвокатури відсутні публічні електронні реєстри, що дозволяли б відстежувати стан дисциплінарних проваджень у режимі реального часу. Сама інституційна структура адвокатського самоврядування виявляє небажання до публічної підзвітності – на відміну від органів прокуратури та поліції, більшість КДКА узагалі не відреагувала на інформаційні запити щодо дисциплінарної практики. Це свідчить про наявність значного масиву неформальних правовідносин, відкритий аналіз яких суперечить інтересам керівних органів адвокатури.

На завершення необхідно наголосити, що попри окремі реформаторські ініціативи, адвокатська спільнота в її інституційному вимірі зберігає виражену корпоративну закритість. Запит на прозорість не може обмежуватися внутрішньопрофесійними вимогами – він повинен формуватися й на рівні громадянського суспільства. Суспільству слід розуміти: посилення дисциплінарного тиску на адвокатів та звуження їхніх професійних гарантій неминуче призводять до зростання правових ризиків і підвищення вартості правової допомоги, що безпосередньо зачіпає інтереси пересічних громадян. Незалежна, підзвітна та прозора адвокатура є необхідною інституційною умовою функціонування справедливого правосуддя.

Yagunov D. Declarativeness of the equality of parties and the punitiveness index: an empirical study of disciplinary practices concerning lawyers, prosecutors and investigators in Ukraine

This article presents Ukraine's first comparative empirical study of disciplinary practices concerning three key participants in criminal proceedings: lawyers, prosecutors, and National Police investigators. The study draws on primary official statistical data obtained directly from the relevant disciplinary authorities – regional Bar Qualification and Disciplinary Commissions (BQDCs), the Prosecutors' Qualification and Disciplinary Commission (PQDC), the Office of the Prosecutor General, and the National Police of Ukraine – through public information requests submitted in March–April 2026. The study's central hypothesis is that Ukraine's disciplinary liability system operates in fundamentally different ways with respect to lawyers, prosecutors, and investigators: specifically, that lawyers face a structurally higher risk of being held liable, and that the sanctions imposed on them are significantly harsher than those applied to representatives of the prosecution. The analysis covers a six-year period (2020–2025) and employs three analytical tools: a relative risk indicator (the proportion of those sanctioned relative to the total registered workforce), a structural distribution of sanctions by severity, and a punitiveness index (PI) of disciplinary practice. The findings reveal a profound structural asymmetry: at least two-thirds of investigators and prosecutors who appear before disciplinary bodies receive no more than a warning or reprimand, while over two-thirds of lawyers face considerably harsher outcomes – suspension or disbarment. Regional Bar Qualification and Disciplinary Commissions are shown to operate according to markedly different sanctioning models, ranging from structurally punitive (Kyiv, Odesa) to preventive and educational (Ivano-Frankivsk). The Disciplinary Commission of the Prosecutor General's Office (DCPGO), despite its formal independence, replicates a model of institutional self-protection, with a complaint-to-sanction conversion rate of under 10%. Disciplinary practice within the National Police of Ukraine is characterised by a "soft core": approximately 90% of sanctions imposed on investigators take the form of reprimands or warnings. The article demonstrates that the principle of equality of arms in domestic criminal proceedings remains purely declaratory: a lawyer subjected to disciplinary pressure risks their entire professional future, whereas an investigator facing equivalent culpability typically receives nothing more than a formal reprimand. The study also documents a notable transparency deficit – the majority of bar self-governance bodies show a marked reluctance to disclose public information about their own disciplinary practices, in stark contrast to prosecution and police authorities. On the basis of these findings, the article formulates recommendations for reforming the institution of disciplinary liability for lawyers, including: ensuring genuinely adversarial procedures in disciplinary proceedings; introducing publicly accessible electronic registers; developing uniform methodological standards for sanction selection; and establishing systematic public monitoring of disciplinary practice using standardised indicators.

Keywords: *disciplinary liability; legal profession; lawyer; prosecutor; investigator; equality of arms; Bar Qualification and Disciplinary Commission; BQDC; National Police of Ukraine; punitiveness index; disciplinary practice; criminal proceedings; legal asymmetry; comparative analysis.*